

Ghemeene seyndtbrieven

H. Jacobi

bron

H. Jacobi, *Ghemeene seyndtbrieven*. Ewout Cornelisz. Muller, Amsterdam 1597

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/jaco009ghem01_01/colofon.php

Let op: werken die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn.

Tot den leeser.

AEngesen beminde Leser; dat het principaelste van den gemeenen Man zijn leeringhe ghelegen is twee dingen. Te weten int lesen ende int schrijven. Soo streckt die lesinge principelijc om eenige deuchdelicke boecken te lesen, waer na wy ons leven souden reguleren. In welcken die mensch gheleert ende onderwesen wort, hoe hy God den Heer boven al behoert te beminnen ende lief te hebben: die all gemeyn heylighe Kerck sal ghelooven ende onderdanich wesen, zijn Ouders sal hy in eeren houden. Een yegelyck sal gelijk en recht doen, ende barmerticheyt bewysen. Maer het schryven is principalyck gelegen in Brieven te maecken en te schryven, het welcke alle menschen in alle hanteringe can te pas comen, ryck, arm, edel en onedel, Burger oft Landtman. Want die brieven zyn profytelick inde Comenschap, nootsakellick int vermanen, troostelyck int lyden, int onbieden seker, int raden sterck, aengenaem den Ouders, leerlick den Jongers. Daerom behooren ionge

lyden hun van ioncx op te oeffenen int dicteren van brieven, waer mede zy veel dingen gelijk fullen leeren, sonder grooten arbeyt, als perfect lesen en schryven en dichten en wel leven. Endit is die oorsake waerom ic sommige Brieven gedicht hebbe als hier na volcht, die my dochten dat profytelick souden wesen voor die Jongers, Ouders en Meesters om hun daer na te reguleren, soo int dichten als int leven. Daerom machmen den Kinderen dese Brieven leeren lesen ende na schryven, ende ooc oversetten int Latyn oft Francoys, ende diergelycke materien laten van selfs Componeren.

Hier nae volcht een onderrichtinge om brieven te leeren dichten.

Vraghe.

Wat is een brief?

Antwoorde.

Het is een ontbiedinghe van d'eene mensch zyn sin die absent is, totten ander deur schrijvinghe om yet te laten vveten daer heur of ons aengheleghen is.

Vraghe.

Wat behoort hy te doene die een brief schrijven vil?

Antwoorde.

HY sal inden eersten bedencken ende ouerlegghen vvat hy begeert te schrijven, oft treffelijcke ende vvichtighe saken saken oft niet, vvant op saecken van importantien moet meer op ghelet vvesen als op ghemeene slechte brieven. Daer nae sal hy aenmercken den ouderdom, natuer, manieren ende conditien ende officie, aen vvien hy begeert te schrijven, vvant men behoort die brieven cort of lanck te schrijven nae de luden veel of vveynich te doen hebben daermen aen schrijft: Oock moetmen letten op die ghelegentheyte van persoonen, vvant anders schrijftmen tot den Kinderen, anders tot den ouden, anders tot den edelen, anders tot den lanthyden, Daerom vvorden oock sulcken Brieven ghepresen en voor best ghehouden die ouer een comen ende gheschickt zijn, nae ghelegentheyte der persoons, nae die redenen, nae die plaets en tijdt verwijzen, Int vermaen beleefdelijck, int vertroosten soetelijck, int raden vvijselijck, int vertellen claerlijck, int begheeren schamelijck, int ghebieden redelijck, in voorspoet verheugelijck, in teghenspoet droefelijck, Twelck, hem selven vvvel leeren ende vvijzen sal.

Vraghe.

Hoe leertmen best Brieven dichten?

Antwoorde.

Deur neersticheyt ende exercitie, vvant sonder oeffeninghe en can men gheen const leeren.

Vraghe.

In hoe veel deelen vvort een brief ghedeelt?

Vraghe.

Antwoorde.

In vieren: Waer af het eerste is Exordium, oft het beginsel, In welcke maer sommighe vriendelijcke ende beweechlijcke vvoorden Gheschreven vvorden, en dat cort en goet, om 'tHerte te bemorwen ende gunstich tot ons te maecken daer vvy toe schrijven, om te beter tot ons meeninghe te comen. Aen u Ouersten schrijft met alle reverentie ende ootmoedicheyt, Aldus: Eerweerdige seer beminde Vader oft Moeder of Heere, u sal believeu te vveten, etc.

Aen uwes ghelijck schrijft minnelijck met alle vriendelijckheyt, Aldus.

Lieve seer beminde broeder of Suster of goede Vrient, Ick sende v een miliven goede nachten, of ick verommandeer my Vriendelijcke tuwaert.

Aen V minder oft onder saet schrijft stemmich met beleeftheyt, Aldus,

Beminde Soon oft Dochter of Ian Pieters. Ick laet u vveten, of mijn schrijven of begeeren is aen u, etc.

Het tweede deel van een brief is.

D'oorsake vvaerom dat vvy schrijven, hier mede te kennen ghevende onse propoost ende reden vvat ons moueert

te schrijven: en dit sal cort vvesen, Aldus: D'oorsake mijns schrijvens is, dat ick op u begeere dat ghy sult neerstich studeren, Of den vvaerom van desen van desen is, dat ic v bidde my te seynden een Euangeliboeck. Oft u sal believen te vveten dat ick voor my ghenomen hebbe nae Oosten te reysen, etc.

Het derde deel van eenen brief is,

Die remonstrantie oft bewysinghe vvaer mede vvy met reden en goet bescheyt bewijsen of conformeren, dat onse begeerte of d'oorsake schrijvens, licht om doen is, of eerlick of rechtveerdich of verdienstelijck, ende inde macht des doenders, ende men verciert de reden met eenighe Sententie, oft ghelijckenis of exempel, Aldus: Eert Vader ende Moeder die reden of het bewijs hier af is. Want het Godt gheboden heeft: Noch een bewijs, ghelijck Absalon een quade doot ghestorven is, om dat hy zijn Vader veel leets ghedaen heeft. Ende den Longe Tobias van Godt gebenedijt is gheweest, om dat hy zijn Ouders gheert heeft ghehad, Soo mede sullen zy al qualijc varen die haer ouders onteeren. En sullen ghebenedijt vvorden, die haer ouders eer ende reuerentie bewijsen, etc.

En soo doetmen verscheyden redenen bedencken vvaer mede men bewijsen wil datmen seggen of doen vvil.

Het vierde deel van eenen brief is,

Concluse of het slot des briefs, In vvelcke men int cort verhaelt het principaelste dat voorsz is om 'therte te bewegen en te bemorwen om te vercrygen dat vvy begeeren of versoecken, Aldus: Daerom vermaen ick v, of rade ick u, of bekeer op u, dat ghy vvel studeert of u tijt vvel in waer neemt, of soo voort gaen sult, Want dat is eerlijck, of proftelijck of ghenoechlijck, etc.

Den Brief gheschreven zijnde, soo voechtmen daer by de plaets vvaer van daen datmen schrijft, Daer nae het Iaer ons Heeren. Ten lesten den dach des maent. Somtjits voechtmen by eenighe groetenisse of recommandatie aen d'een of d'ander. Altemet voechtmen mede by een vvoort oft twee, Aldus: Hier mede vaert wel ende studeert neerstich of schrijft dickwils, of bidt vierich.

Daer nae soo onderteekent men den brief met zijn name, ende men moet hem selven noemen nae die qualiteyt der persoonen daermen aen schrijft, aldus: Al uwe ghehoorsame soon, oft onderdanigher dienaer of ghetrouwe Knecht, of goethertighe vrient.

Inde opschriften vande brieven soo schrijftmen altijd den eerlijcxsten naem ende toenaem vanden officie en staet daermen aen schrijft, daer nae maect men den tijtel heerlijck, aldus. Aen mijn beminde of seer beminde Vader coopman. Aenden gheleerden oft seer gheleerden Doctoer. Aenden vvijsen ende voorsichtighen Advocaet, etc.

Nota.

Brieven daer macht aen hangt behoortmen vvel op te letten, en cotype daer af te houden: Maer gemeen brieven als vrienden tot malcander, schrijftmen als slecht recht deur; ghelijck als men doet in dagelijcx spreecken ende praten. Daerom behoeftmen oock iuyt die voorschreven ordinantie niet te volgen. Maer men mach vvel slecht en recht deur schrijven, soot wt die penne valt, alst maer nettekens geschreven is, met groot leesbaer schrift ende een goede sin, vvant die Brieven zijn anders niet te achten als een 'tsamen sprekinghe.

Vermaninghe om Godt te dienen ende met hem te beginnen.

ALderliefste vrienden, Ick recommandeer my in v' ghoede gratie, En ick laet u vveten dat ick u al t'samen van goeder herten beminne, vvant vvy al t'samen Susters ende Broeders zijn ende souden hierom gheern sien v' gheluck, voorspoet ende salicheyt. Ende op dat ghy tot alle vvelvarentheydt sout commen, So vermaen ick u al t'samen vvt Broederlijcke liefde, dat ghy in alle wercken soeckt Godt te behaghen, ende al u vvercken met Godt te beginnen, want sonder die gratie Gods mach niemant vvelvaren, of geluck, of voorspoet hebben. Als die Propheet David seyt: Te vergeeefs vvaectmen de stadt die Godt niet en bewaert, En te vergeeefs staense vroech op die het broot des droefheyt eten als Godt die Heer gheen gratie verleent, hierom vermaen ic ons onse Salichmaker dat vvy eerst sullen soecken het rijcke Gods en zijn gherechticheyt, en 'tander sal ons toegeworpen vvorden. Daerom soo vermaen ick v' beminde vrienden dat ghy niemant soeckt te behagen, noch vreest te mishagen dan Godt alleen in al u doen of laten, vvant sinte Paulus die seyt: die Godt lief hebben, gheluckt alle dincken besten: daerom beminde vrienden begint al u vvercken met God den Heer en dient hem, soo salt u vvaelgaen tijtelijck ende eeuwelijck. Ende zijt hier mede den Heere bevolen.

Van ioncx op behoortmen zijn kinderen school te setten.

BEminde Compeer N.N. Ick recommandeer my in alle ghediensticheydt 'tuwaert. Den vvaeromme van desen is, dat ick V L vvt sonderlinghe vrientschap vermane, dat ghy u Kinderen van ioncx op vvilt School setten. Want op straet en leeren die Kinderen niet dan alle ondeucht van malcander. En contrarie in goede Scholen vvordense ghestyleert en onderwesen in alle deuchden, 'twelck heur daer na altijd by blyven sal. Want vvat die Kinderen in haer Ioncheyt leren, 'tzy deucht oft ondeucht, dat onthouden zy daer nae al haer leven lanck: Want die Kinderen zijn als schoon Pampier. vvatmen eerst in schrijft dat blijft daer in: Dus beminde vrient rade ick u in alder manieren u Kinderen vroech van strate te nemen ende School te bestellen, op datse moghen eerlijck leven en salich sterven. Beminde Compeer zijt hier mede den Heere bevolen, gheschreven in Haerlem den derden Ianuarij. Anno 1588.

Al uwen goeden vrient N.

Aenden eersamen I.P. mijn goede vrient vvoonende inde Warmis strate. Tot Amstelredam.

Een goet meester salmen verkiesen voor zijn kinderen.

CHristen broeder ick ontbiede V L. duysent goede nachten. Den waeromme van desen is, dat ick verstaen hebbe vvt v' schrijuen dat ghy u Soon meent school te setten om hem te laten onderwijsen in

goede consten ende leeringhen. Soo ist nootsakelijck dat ghy voor al toe siet dat ghy hem van een geschickt Schoolmeester voorsiet, die vvel ghestyleert ende gheleert is int ghene dat hy leeren sal. Want die selfs niet vvel gheleert en is, en ongheschickt van leven, die en can oock ander niet vvel onderwijzen en gheschickt maecken, Maer soude hem eer bederven, ende eenighe quade ghebreken doen aen nemen, die hy naderhandt, vvederom qualijck souden cunnen ontwennen. Daerom doo rade ick voort best dat ghy voor al let op een goet Meester, die niet alleen en leert die vrye consten: Maer principalijck leven leyden, En die selfs een voorganger is in een geschickt leven. Dit doende sult vvel doen, en blijft hier mede den Heer bevolen.

Een sone schrijft aen zijn vader watter int school gheleert wort.

DEuote ende seer beminde Vader ende Moeder: Ick gebiede my met alle volmoedicheydt in v goede gratie. En laet v vveten dat ick noch cloeck ende ghesont ben (Godt heb lof) soo ick verhoope dat ghy mede zijt. Die oorsake mijns schrijvens is mijn beminde Vader dat ick v L. hertelijcke seer bedancke dat ghy my te Haerlem ter Schoolen ghesonden hebt, by soo goeden Meester die ons soo vvel leert al 'tghene dat ghoede kinderen behoren te vveten, Rekekenen, Cyferen, Boeckhouwen, oock Brieuwen, Quitantien, Obligatien dichten en componeren, oock Fransoys en Latijn spreken, en leert oock net lesen en schrijuen, op verscheyden manieren, oock sommighe kinderen leeren Musyck ende op Instrumenten spelen. Maer hy segt dat dit altemael niet veel te beduyden en heeft als men daer by niet gheoeffent en is in alle deuchden. Te vveten Godt te vreesen lief te hebben, om gratie te bidden, louen en dancken, Ende ons Ouerheyte ghehoorsaem te zijn. Ouders in eeren te houden, Alle menschen vrientschap te bewijzen, oock manierlijcke zeden te onderhouden. Beminde Vader dusdanighe dinghen vvorden ons hier geleert, Ick hope dat my Godt die Heer gratie gheven sal, dat ick niet thuys comen en sal, of ick sal in alt ghestyleert, ende gheleert wesen, ende dan soo hoop ick v l. behoorlijck ghediensticheyt te doen, ende te toonen dat ghy gheen verloren costen aen my ghehanghen sult hebben. Beminde Vader zijt hier mede den Heer bevolen, met mijn lieve Moeder ende al out huysghesin met al ons lieve vrienden. Gheschreven in Haerlem desen x. Marty, Anno 1588.

Al u beminde soon N.N.

De vader schrijft aen den soon eenighe vermaninghe.

ENghel Gerritsoon seer beminde soon, nae vriendelijcke groetenisse: Soo laet ick v vveten dat ick uwen brief ontfanghen hebbe, En daer vvt verstaen die goede maniere die u Meester heeft om kinderen te leeren. Ick hope dat God den Heer u zijn Goddelijcke gratie verleen sal, dat ghy die costelijcke tijdt van u bloeyende Ieucht vvel sult in vvaer nemen, en dencken sult dattet groote schande ende oneer voor u soude

vvesen, nu niet vvel te leeren, daer ghy so goede middel hebt om te leeren. Ghy moet dencken dattet nu met v inde Somertijt is, ende dat ghy met het Miertken schoone vruchten van leeringhen moet vergaren, teghen die Winter van u mannelijcke Iaren, Studeert dan met alle neersticheydt, en doet altyt u best om een ander vorby te leeren, En vveest in als u Meester ghehoorsaem, Wacht u voor quaet gheselschap, En vveest altyt te vreden sonder murmureren, met alsulcke spyse en dranck als men u verleenende is. Maer voor al en vergeet niet dickwils Godt den Heer om zyn Godelycke gratie te bidden, ende beveelt v selven dickwils met ziel ende lichaem in zyn Godtlijcke bewaernisse. Dit doende sult vvel doen ende my sonderlinge vrientschap, vvant u vvelvaren ende salicheyt acht ick te vvesende mijne. Beminde soon zijt hier mede den Heere bevolen. Geschreven in Amst. desen xx. Maerte, Anno 1588.

By my N.N. u beminde Vader.

Aen Iacob V.C. onse beminde soon vvoonende inde Bartelioris strate Tot Haerlem.

Pleyten en rechten salmen schouwen.

FRansoys V. seer beminde vrient ick heb vwen brief ontfanghen. Waer vvt ick verstaen hebbe, dat ghy van meeninghe zyt om teghen v Neef te pleyten ende te vechten, 't vvelck my gheensins dunckt gheraden te vvesen. Want men soude nimmermeer gheloooven vvatter al quaet en verdriet vvt het vechten comende is, vvant het maeckt haet ende nyt, partyschap ende vyantschap. Men verliester deur zyn gelt, goet ende vrienden, ende men versuymt zyn costelijcke tijt. Sulcx dat ghemeenlijck jonge pleyters vvorden ouder bedelaers. Wy zijn altsamen Sisters ende Broeders met malcander. Wy behooren vrientschap ende vrede met malcanderen te houden ende niet te vechten noch te plechten, en jagen die Procureurs ende Advocaten 't gelt inde beurs, ende maken malcander arm ende beroyt. En sult u conscientie onrustich maecken, en van vrienden vyanden, dus soet vvat ghy doet. Ghy sult veel eerlijcker ende vroomer doen, dat ghy vuer beyde zyden sechs luden neemt, ende laet v met vrientschap van malcander scheyden: Maer vvildy enkel vechten, soo maeckt ghereet een sack vol ghelts, een sack vol verduldicheyt, een sack vol raets.

Dronckenschap salmen schouwen.

GVnstige seer beminde vrient, Godt die Heer laet u vvel varen. Den vvaeromme van mijn schrijven is, dat ick u vriendelyck vermane dat ghy dronckenschap wilt schouwen. Want het is een groote leelycke sonde, vvaer vvt veel quaet is comende by lanckheydt van tijden, Somen siet dat dronckaerts verdrincken haer verstandt en sinnen, en vercorten haer leven, cryghen loopende ooghen, bevende handen, een stinckende azem, een quaet lichaem, versuymen haer vverck, zy openbaren haer secreten, zy vvorden te lesten een kinder spot, ende een verdriet van alle menschen die met haer om gaen. Sulcx datse veran-

deren, by naest inde natuere van een Vercken, dat altijd gnort ende nummermeer versaet en is, maer krijghen van drincken dorst, ende vvorden soo dick en grof datse nauwelijcx gaen oft staen connen. Die dranck gaet vvel soet in, maer 'tverandert al in fenijn ende bitterheyt. Dus beminde, schout droncken drincken, En vveest sober ende nuchteren, en ghy sult u selven groot ghemack aen doen. Zijt hier mede den Haaer bevolen.

Leughentael salmen schouwen.

Hertelijcke seer beminde kinderen, Ick vvensche u al t'samen ghelck toe en salicheydt. De oorsake mijns schrijvenss is, dat ick vermane datghy leughentael suldt schouwen, vvant het een groote sonde is. Want de Wijseman die seyt, die mont die liecht slaet die Ziel doot.

Een leugen sonder noot brengt die aeme Ziel ter doot. En dat crijcht een leughenaer tot zijn loon voor zijn lieghen, Al spreeckt hy die vvaerheydt, soo en gheloofmen hem niet. En die veel liegen en bedrieghen, dat zijn naevolghers vanden Duyvel, die vvelck is een vader der leugenaren, die vant beginsel inde vvaerheydt niet ghestaen en heeft. Daerom beminde kinderen schout leughentael ende alle valscheydt en bedriegheyt, En vveest vvarachtich en rechtsinnich in al u doen en laten.

Dit doende sult vroom ende wel doen. En blijft den Heer bevolen die de waerheyt selfe is.

Oeffent u dickwils int lijden Christi.

Ick ghebiede my in u goede gratie mijn seer beminde vrienden, Want ick u van goeder herten beminne. Den vvaeromme van desen is dat ick u laet vveten, datter gheen dinck beter en is, dan dat hem een Christen mensche dickwils oeffene inde passie ons liefs Heeren Iesu Christi. Want een mensch hier deur sonderlinghe gratie van onsen Heer crijcht het behoet en bewaert den mensch van sonden, het voet ende onderhout hem in deugden, het verdrijft den duyvel, het doet die vverelt versmaden, het leert hem barmherticheyt bewijsen zijn eue mensch. Somma het is een Fonteyn vol van alle gratien ende ghenade. Daerom begeert ghy deuchdelijck en vvel te leven, ende sonderlinghe gratie vanden Heer te ontfanghen soo oeffent u dickwils int ouverdencken van het lijden Christi groetende dickwils zijn heylighe vvonden, ende biddende hier deur om gratie. Dit doende sult vvel doen, en blijft den Heer bevolen.

Om een goede naem ende faem te vercrijghen.

KInders in Christo Iesu, naedemael die vvijsse man ons leert dat een ghoede naem en faem beter is dan veel rijckdommen, Soo vermaen ick vvt Vaderlijcke liefde dat ghy soo vvel wilt leven, dat ghy een goede naem moecht vercrijghen, niet tot ydele ostentatie, maer tot stichtinghe van v eue mensch, soo datse siende u deuchdelijcke vvercken moghen glorificeren. Godt uwen Hemelsche vader schickt dan so deuchdelijck te leven, dat een yeghelijck u deucht mach prijsen ende nae volghen. Ghy

sult mede waerich vvesen met alle menschen. Den ouden sult ghy eeren, met den goeden sult ghy omgaen, vveest binnens huys blygheestich, en buyten stemmich. Weest niemands verdriet, bewijst geen vveldaet vveest neerstich in u vocatie, houdt mate in alle dingen. Beminde kinderen wildy dese leeringhe vvvel onderhouwen soo suldy prijs ende begaen, ende sult een goede naem en faem vercrijghen, dat u Godt den Heer gunnen vvvil, dien ick u al t'samen bevele. Gheschreven in Haerlem dsen xvj. Augusti. Anno 1588.

Vermaninghe tot die vier uysterste.

Lieve seer beminde vrienden, I.I. Ick recommandeer my in u goede gratie, En laet u vvveten dat onder verscheyden dinghen die een mensch aen pooren om een deuchdelijck leven te lyden. Soo dunct my datter geen dinck beter en is dan dickwils hem selven te oeffenen int overdencken ende int lesen van die vier vvtersten. Want hier deur crijcht een mensch en vreesse ende schreumen om quaet te doen, overmidts die toecomende straffinghe des quaets ende der sonden. Ende hy crijcht een lust ende vermakelijckheyt in die deuchden om die toecomende vergeldinge des eeuwige levens: Want vvie en soude niet garen die vvercken van barmherticheydt doen. Een yegelijck gelijk en recht doen, als een mensch denckt dat hy hier deur vvt gratie sal ontfanghen die onbegrijpelijcke vreuchde des eeuwige levens. Wie soude oock niet schreumen quaet te doen, te liegen, te bedriegen, onghehoorsaem of ontrou te vvesen, of eenige ander sonden doen. Als een mensch denckt dat hy hierom eeuwich soude moeten bernen in de Helle. Dus beminde vrienden oeffent u selven dickwils inde vier uystersten. Ende zijt hier meden Heere bevolen.

Quaet gheselschap behoortmen te schouwen.

Mijn seer beminde vrient C.I. ghebiede in u ghoede gratie, overmidts ons oude kennisse ende vrientschap. So schrijf ic van ghoeder herten tot u, vermanende quaet gheselschap te schouwen als fenijn: Want men seyt ghemeenelijck, die met Peck omgaet die vvorter mede besmet. En die met quaet gheselschap om gaet, Die sietmen ghemeenelijck mede quaet vvorden. Want het gheselschap doet dolen. Ghelijckerwijs als men siet dat het eene schorfde schaep besmet het ander: Ende een verrotte appel die onder die anderen leydt, bederft veel ander appelen. Soo mede bederft quaet gheselschap ander menschen. Want der menschen natuer is meer gheneghen om het quaet te aenveerden dan het goet.

Daerom beminde vriendt rade ick u in alle manieren quaet gheselschap te schouwen: Als zijn dronckaerst, dobbelaers, hoereerders, leughenaers, Kettters, vvant die sulcx zijn, die sullen 'trijcke Gods niet besitten. En verkeert met den goeden, so sult ghy mede goet en deuchdelijck vvorden.

Principale leerlinghe dienende tot een goet leven.

NAdemael seer beminde Kinderen, ick u hertelijck beminne, soo sende ick v hier tot een groetenisse sommighe Leeringhen, daer ghy v leven nae moecht

teghen 'tghebodt Gods, die ons vermaent dat vvy Niemandt sullen veronghelijcken, maer sullen een yghelijck ghelijck en recht doen, soo vvy vvilden dat ons selfs gheschiede. En al ist dat die ontrouwicheydt een vvijltijds verholen blijft, so moetse noch ten laetsten al vvtcomen, vvant Godt is over al teghewoordich, die vveet en siet alle dinghen. En dan vvort een mensch beschaemt voor Godt ende voor die menschen, en crijcht een vvroeghen in zijn hert, en vvort voor een bedriegher befaemt, en dan vvil niemandt meer met hem handelen, en vvort dickwils met die selfde mate mede ingemeten daer hy mede vvtgemeten heeft. Want onrechtveerdich goet en rijckt niet, noch een leughenaer bedijdt niet. Daerom vveest heus van mondt en trou van handt, Soo moechdy vvandelen in alle bandt.

Vermaninghe die ouders te eeren.

SVsters en broeders in Christo Iesu C.P. Ick ontbiede v al t'samen veel goede machten: Mijn begheeren is dat ghy toch sorch vvilt draghen om ons lieve ende seer beminde Vader ende Moeder in eeren te houden, vvant dat is die vville Godts ende 't eerste ghebodt, met een beloftenis, segghende: eert Vader ende Moeder op dat ghy langhe moecht leven op der aerden. Tis een sekere regel, dat die gheen die haer Ouders eeren ende in vveerden houden, vvorden sonderling van Godt ghebenedijt, en comen tot alle vvelvarentheydt. Maer die haer ouders niet en eeren comen tot alle verdriet ende misere, alsomen heeft van Absalon die zijn Vader vvt zijn rijck vvoude stooten, vvaerom hy een deerlijke en schandeloose doot ghestorven is. Die stomme beesten (dat zijn die Ouwevaers) die voeden en helpen haer ouders alst noot is, hoe veel te meer behooren dat menschen te doen die verstandt en reden hebben. By Ouders verstaetmen alle Ouerheydt, by eeren verstaetmen helpen, troosten, bystandt doen, groeten, voor haer bidden. Hier mede vaert vv.

Men sal vreedtsaemich leven.

TEr eeren Gods, soo schrijf ick aen u mijn seer beminde kinderen P.A. biddende Godt die heer dat hy u verleene voorspoet en salicheydt tot zijnder eeren en tot uwer Zielen salicheydt. Mijn begheeren is op u dat ghy al t'samen sult vreedsamich met malcanderen leven ende oock met alle menschen, soo verde als het moghelijk is. Want daer vrede is, daer is Godt ende alle vvelluarentheydt.

En vvaer onvrede is, daer is die bose Gheest. Daerom houdt dit voor een advijs onder malcanderen.

Eendracht maect macht, maar twist verquist.

Sinte Paulus seyt: helpt malcander die lasten draghen, soo sult ghy volbrengnen die Wet Christi. Daerom staet malcander by in last en noot, verdraecht malcanderen, en leeft vreedtsamich met malcanderen. Dit doende sult u selven goet doen, ende my vrientschap, ende die Heere sal u ghebenedyen en seghenen. Gheschreven desen, etc.

Al uwen beminde Vader I.

Middel om vvel te leeren.

VRiendelijcke groetenisse gheschreven aen v mijn seer beminde discipel N.N. soo ick anders niet en soeck dan v voordeel ende profijt om vvel te leeren. Soo schrijf ick u hier int corte, hoe ghy u aenstellen sult om vvel te voorderen in u studeringe ende leeringe. Een goet School-kindt sal hem selven dickwils aen porren tot neersticheydt, denckende datter inde Werelt niet costelijcker en is dan const ende vvetenschap ende dat hy hierom gheen arbeydt oft moeyten behoort te sparen om die te vercryghen, hierom sal hy scherp toeluysteren nae 'tgheen dat hem gheleert vvort, en doen dat hem bevolen vvort, hy sal hem selven schicken by naerstighe KInderen, ende leeren altijt om strijdt, om anderen verby te leeren, hy sal hem verheughen als hy prijs begaet en verfoeyen als een ander prijs en eer begaet ende hy niet. Voort sal hy vvel vorderen,

*Met vraghen, onthouden, en voort leeren,
Comen School-kinderen tot grooter eeren.*

Beminde discipel vvilt v studeren hier nae reguleren, soo suldy vvel leeren, ende sult prijs en eer begaen. En zijt hier mede den oppersten Schoolmeester bevolen Christo Iesu.

Aenden eersamen Ionckman N.N. vvoonende inde hout-straet. Tot Haerlem.

Vermaninghe tot bidden.

BEminde sone C. Ick ontbiede v duysent goede machten, den vvaeromme van desen is, dat ick v laet vveten dat ick op v begheere dat ghy immers niet vergeten en sult onse lieve Heer dickwils om gratie te bidden. Want vvy hebben van ons selven niet dan alle sondighe ghebreken: En van Godt den Heer comt alle goet na die Ziel en Lichaem. En die Heer is soo goet dat hy alle dinghen die ons nut en orbaer zijn om 'tghebet te coop heeft, waer toe hy ons selven noot, segghende, Bidt en ghy sult vercryghen, clopt en ghy sult in ghelaten vvorden, soect en ghy sult vinden. Daerom soo laet u niet verdrieten daghelijcx te bidden, om vvtroeyinge van alle sondighe ghebreken, ende bidt om vermeerderinghe van alle deuchden, om 'tgheloof, hoope ende liefde, verduldicheydt, ghehoorsaemheydt, ghetrouwicheyt en al dat u van noode is aen Ziel en aen Lichaem. Bidt sonder ophouden, smorgens, smiddaechs en tsavonts. Dit doende sult vvel doen, ende leert cloeck ende vveest u Meester ghehoorsaem. Ende blijft hier mede den Heere bevolen.

Eenen brief van nieuwve tijdinghe.

EErsame seer beminde vriendt P. Ic gebiede my met alle vriendelijckheydt in u goede gratie.

Ende overmits onse oude kennisse ende vrientschap heb ick niet moghen laten dese teghenwoordighe aen v te schrijven, hoopende dat ghy 'tselfde in danck sult ontfanghen. Al hier loopen verscheyden nieuwe tijdinghen, maer ofse al vvaer zijn dat en vveet ick niet vvant daer vvort veel gheloghen.

Onder ander seytmen dattet vvel haest pays sal vvorden, vvant die luyden zijn al moede geoorlocht, vvanter niet af en comt dan alle bederfenisse nae ziel

ende lichaem, ende van vrede zomt alle gheluck voorspoet ende salicheyt. Wy souden vvel haest vrede hebben met die menschen, vvant dat vvy eerst vrede hadden met Godt, en dat vvy al t'samen ons sondighe leven beteren, vvant die sonden zijn oorsaeck van crijch ende oorloch ende van alle plaghen, die ic sorghe dat vvy noch niet al en hebben, ouermidts die groote overdaet die daer ghebruyckt vvort inde cleedinghe, vvy behooren ons te schamen met ons cleeren so te proncken, vvantse ons alleen verleent zijn om ons naeckte leden mede te cleen, vvaertoe dat Adam ende Eva alleen gegeven vvorden van God den Heer schaeps vellen om haer schamelheydt daer mede te decken en niet om te proncken, maer tot een beschaemtheydt dat zy Godt ghebodt overgetreden hadden. Ooc seytmen dat in die nieuwe gevonden eylanden veel menschen bekeert vvorden tot ons H.Christen gheloof, die Heer zy gheloof. Ick hope dat vvy noch al t'samen in een schaeps-koy sullen comen daer Christus die Herder af is, die ick v l. bevele.

Waer af alle bederffenis comt inde Christenheydt.

BYsondere specialen vriendt, nademael ghy op my begeert hebt dat ick v mijn Advys Ende goetduncken soude schrijven, vvat die principael oorsaeck is vande bederffenisse vande Christen Religie, soo heeft my goet ghedocht u hier in te believeen ende u te kennen te gheven, vvaer vvt alle dese plaghen comen over die Landen. Soo dunckt my dat al dit quaet comt overmidts onse sonden,

vvaer mede vvy Godt den Heer vertornen, ende hem met al ons gheluck en salicheydt van ons drijven, vvy hebben die naem vvel van Christenen maer vvy leven niet Christelijck. Een Christen mense behoort dickwils te dencken op zijn sterfdach op den dach des oordeels, op die pijn der hellen, op zijn eeuwighe salicheydt, ende op het leven ende het lyden ons Salichmakers Iesu Christi. Ende behoorden daer en boven Godt den Heer dickwils om gratie te bidden, hem selven te oeffenen int lesen vande goede boecken, ende hem te begheven tot alderhande vvercken van barmherticheyt Maer overmits dat vvy hier niet op en passen, soo comen vvy tot alle bederffenisse nae ziel ende lichaem. Ghelijck een tuyn oft Bos moet onderhouden vvorden, of daer sal niet goets in wassen. Soo mede moet een Christen mensch zijn leven geregeert vvorden, of daer sal niet goets af comen. Dit is d'oosaecke dat veel Christenen vvel goet van gheloof, maer niet goet van leuen zijn, want zy hebbent gheloof als een sweert inde sche, oft Medecijn inde doot, dat niet ghebruyckende nae behooren. Ende daerom leven die menschen sonder die vreese Godts in alle boosheydt , en dat is (nae mijn advys) die bederffenisse inde Christenheydt.

Om een goet houwelijck te doen.

SEer beminde Soon, Ick heb verstaen dat ghy sonder mijn advys ende vveten begheert v te begheven tot den Houwelijcken staet 'twelck onbehoorlijck is, vvant het is vvel reden dat ick daer mede een segghen in hebbe, aenghesien u vvel-

varen van my moet comen. Ick en soude niet geern sien dat ghy mishouwen sout, vvant aen een houwelijck en hangt gheen cleyne saeck, maer 'tis dickwils een mensche zijn eeuwighe ende tijtelijcke qualijckvaert of vvelvaert, daerom siet voor v vvie ghy by die handt neemt, vvant het is haest ghetrouwt dat langhe nae rout. Daerom mijn begheeren is op u dat ghy eerst Godt den Heer om gratie sult bidden, dat hem believe voor u te versien een Godvreesende Huysvrouw, daer ghy in ruste ende in vrede v leven mede moecht overbrenghen, en daer ghy kinderen by mocht teelen, om die ter eeren Godts op te brenghen. Ghy sult niet alleen letten op die schoonheit, vvant die niet langhe dueren mach. Noch op rijckdom. Maer let principaelijck op die persoon, vvant die de persoon mist die mistet al. Siet nae uwes ghelijck van goet en Iaren, en geslacht, vvant ghelijck by ghelijc dat paert best. Maer voor al siet nae een deuchdelijcke Godvreesende persoon, die haer ouders ghehoorsaem is, vreetsamich cloeck ende vernuftich, ende goet aerdich is. Dus doende sult vvel doen, ende ick sal u ten besten helpen, daer ick can of mach, met goet en raet. Sijt hier mede den Heere bevolen.

V Beminde Vader.

Vvat oprechte edelheyt, rijckdom, heerschappye ende eere is.

Mijn vvelvercoren vriendt, Ic presenteer mijn ghediensticheyt t'uaert u biddende vriendelijck dat ghy my niet en spaert, in 'tghene daer ghy my in van doen moecht hebben, vvant ick in u sonderlinghe ghehouden ben, overmidts die voorgaende vrientschap die mijn t'uwen huysse gheschiedt is, en om niet heel ondanckbaer te vvesen, soo schrijf ick u sommighe punten die een Ionckman behoort te vveten, daerder veel in dwalen, vvant sommighe vermeten hen edel te vvesen, overmits dat zy van een hooghe afcoemst zijn, en leuen nochtans onbehoorlijck, 'twelck ick gheen edeluy, maer boeren acht te wesen, overmidts dat zy haer selven ende haer gheslacht onteeren die zy met een gheschickt leven behooren te vercierien: vvaerom alleen voor edel zijn te achten die edele vvercken doen, 'tzy rijck oft arm, borger oft landtman. Ghelijckerwijs oock alleen voor rijck ende machtich te rekenen zijn, die hen laten ghenoeghen met het gheen datter Godt verleent heeft, ende groote barmherticheydt bewijzen aen haer eue mensch, ist niet lichamelijck so ist gheestelijck. Voort acht ick sulcke menschen groote heerschappie te hebben, niet die veel ghebiets hebben. Maer die veel menschen met raet en daet bystant doen ende heerschappye hebben ouer haer selden. En acht sulcke menschen goet cier te maecken niet, die haer selven mesten als Verckens, maer die een vrolijck ghemoet draghen, ende blygheestich leeven. Ten is oock gheen eer dat yemandt groot gheacht vvort om zijn ghelt of goet, lant of sant, maer om zijn deuchden. Beminde vrient, hier uyt moechdy mercken vvat oprechte of valsche ryckdom, of edelheydt, oft eer, of Dominatie is: Soeckt die oprechte, ende laet die valsche ende gheconterfeyte dryven, en blijft den Heer bevolen.

Maniere om goede kinderen op te brengen.

BEminde neef I. aenghesien ghy my gheschreven hebt dat ick v int cort soude vullen ouerschrijven een manier om kinderen vvel te regeren en op te brengen in alle gheschicktheyt, op dat ick soude mede deelachtich vvesen dit Godlijck vverck, soo heb ick niet moghen laten dese teghenwoordighe aen u te schrijven. Soo sult ghy vveten dat die kinderen van ionckx op in haere moeders Lichaem beginnen aen te nemen deuchden of ondeuchden, nae die Ouders haer seluen schicken of regeren, daerom ouders die goede kinderen begeeren te hebben moeten eerst selfs schicken deuchdelijck ende goet te vvesen, vvant gemeenlijck aerden die kinderen na de Ouders, daerom soo behooren goede Ouders een deuchdelijcke ende vroom leven voor haer kinderen te leyden, 'twelck siende die kinderen sullen oock begeeren t'selfde na te volghen: Sy sullen die Kinderen oock Godt den Heer leeren om gratie bidden, En sullense in tijts by een God vreesende Schoolmeester bestellen, die zy bidden sullen en oock vvel loonen sullen om goede toesicht op haer kinderen te hebben: En vvetende dat die kinderen eenighe quade gheneychelijckheyt hebben, dat zy sullen met den eersten schicken dat dat mach vvtgeroeyt vvorden te vvijl die kinderen ionck zijn, vvant alsse oudt gheworden zijn, soo sout te laet vvesen, vvantse dan verhart zijn. Voort can men niet beter doen dan die kinderen vvel te laten leeren lesen, schrijven en cyferen, ende een goet ambacht daer by, om alst noot is haer ryst daer mede te vvinnen. Maer voor al moetmen toesien dat die kinderen met geen quaet geselschap om en gaen, vvant die soudese ganselijck bederven. Onthout dit voor 't eerst, meerder sal ick v mondeling te kennen geven, vvant Kinderen vvel op te brengen is een const der consten.

Hoe een coopman zijn coopmanschap sal doen.

SEer beminde vrient H. nademael ick verstaen hebbe dat ghy een Ionck Coopman gheworden zijt, Soo is mijn begheeren op u, om die oude vrientschap van v ouders dat ghy vvilt voor v sien en schicken u handel vroom ede vvel te dryven, vvant deur groote Coopmanschap can een mensch lichtelijck rijck oft beroeyt vvorden als men daghelijcx voor ooghen siet, oock so ist een seer periculeuse sake coopmanschap te doen, daermen veel oorsaecken in vint om die Siel met sonden te besmetten en te belasten. Daer zijn sommige punten die een goet Coopman vvel behoort te onderhouden om met alle vroomicheyt zijn Coopmanschap te doen, van vvelcken een vander principaelste is, dat een Coopman die vvel varen vvil, dat hy schick zijn vvoort te houden, soo veel alst hem mogelijck is om int gheloof en reputatie te comen ende te blijven vvant als een Coopman zijn vvoort niet en houdt soo raeckt hy vvt het gheloof, sonder vvelck men qualijck trafijcke of comenschap doen mach. Oock moet een Coopman vvacker by de Pen vvesen om zijn affairen wel op te schrijven ende goede rekeninghe daer af te houden, daer dickwils veel quaet mede mach verhoet vvorden.

Oock sal een Coopman vvel voor hem sien dat hy niet lichte luyden gheen swaere Comanschappe en doe. En die lang Coopman vvil zijn, die vvachte hem voor Peerden en voor Wyn, het derde mocht vvel quade Herinck zijn. Datter voort meer te doen valt beminde vrient inde Comanschap, dat sult ghy metter tyt vvel in vvaer vvorden: ghy sult noch veel dinghen met schade of met schande moeten leeren. Oock Comanschap sonder verstant, is verlies voor die hant. Hier mede hout u vroom.

Men sal den tijt wel in waer nemen.

SEer beminde discipulen H.G. Soo ick anders niet en soecke dan v salicheydt ende vvelvarentheydt, Soo is mijn begeeren op v dat ghy u costelijcke tijdt vvel in vvaer neemt, Want vvy hebben niet costelycker dan den tijdt, die vvelcke alsse eens voorby is, soo en machmen die nimmermeer vvederom cryghen al mocht men oock hondert duysent guldens geven voor een ooghenblick tijts: Men siet dat die stomme beesten als den Oyevaer ende meer ander beesten haer tijt vvel connen in vvaer nemen, oock neerstighe Landt lieden, nemen haer saey-tijt en maey-tijt in vvaer: oock Schippers nemen haer ghetyde, oock vvint en vveer in vvaer. Soo mede behooren jonghe luyden den tijdt haers bloeyende juecht in vvaer te nemen ende neerstich leeren lesen, schrijven, ende al 'tgeen dat zy behooren te vveten. Die dit niet en doen, die sullent hun beclaghen, moghelijck alst te laet wesen sal, Daerom soo neemt dit voor een aduijs.

*Die tijt is cort, die doot is snel,
Wacht u van sonden, so doet ghy wel.*

Beloftenisse om wel te leeren.

MYn seer beminde Vader ende Moeder, Ick recommandeer my in u goede gratie. V sal believen te vveten dat ick noch cloeck ende ghesondt ben, Godt heb lof, soo ick verhope dat het met v mede is, ende met alle onse goede vrienden. Aenghaende van mijn studeren ende leeren gatet noch redelycken wel voort nae die tijdt dat ick alhier School ghegaen hebben. Ick meene mijn neersticheydt soo vvel te doen, dat ghy gheen oorsaecke sult hebben om te claghen over my. En dat sal ick doen principalyck om twee redenen, het eene is om v l. te behaghen, wetende, dattet u aenghenaem is, dat ick voor seker vvete dattet mijn eyghen selfs profijt is, ende een sekere middel om te comen tot wijsheydt ende alle eerbaerheydt. Hier mede beminde Ouders soo recommandeer ick my vvederom. V believe my vvederom een letterken te schrijven.

Gheschreven in Haerlem desen xvij. Iulij. Anno 1586.

Al uwe onderdanighe soon N.N.

Een soone toont een goet herte tot zijne ouders.

EErweerdighe Ouders, Ick ontbiede v l. al t'samen hondert duysent goede nachten, En laet v l. vveten dat ick noch in ghoeden doene ben, Godt heb lof, verhoopende soo mede van v l.

te verhooren. Ende ick mach al hier seer veel wonen, en leer oock redelijcke veel nae die tijdt dat ick vvy ghewoont heb: Maer ick ben altijd bevreest voor u ende mijn lieve Moeder, dat ick sorghe dat ghy sieck of cranck moecht vvorden oft eenich ongheluck in u Comenschap moecht cryghen, vvaerom ick den Heere altijd hertelijck voor u bidde dat hy u bewaren ende beschermen vvil. ende u zijn Godlijcke gratie verleenen vvil. Ende ick doe ooc groote neersticheydt om veel te leeren, op dat ick u met den eersten inde handt mocht comen om v l. in als bystant te doen, daer ick groote begeerte toe hebbe om dat ick eenichsins vvat vergelden soude van al het goet dat ghy my soo vriendelijck tot noch toe ghedaen hebt, van veelcke ick het hondertste deel niet en vveet te verdienen al leefde ick hondert Iaren. Maer een dinck isser dat ick my mede vertrooste, dat ick vveet dat Godt rechtveerdicj is, en dat hy u vergelden sal tijtlijck ende eeuwelijck al 'tgoet dat ghy my ghedaen hebt, ende ick al soo veel doen als ick mach. Beminde Vader zijt hier mede den Vader der lichten bevolen. Gheschreven in Haerlem desen xvj. Mey.

Al uwe onderdanighe soon H.I. vvat ick vermach.

Die vader vermaent zijn soon wel te leeren.

BEminde Soon P. Soo v neef N.N. oock by v metter vvoon comt, ouermidts dat v studeren soo veel voort gaet en heb ick niet moghen laten v een cleyn briefken te seynden, vvant ick verstaet van anderen dat ghy te beter leert als ick altemet aen v schrijve.

Mijn begeeren is dan dat ghy u vvterste neersticheydt sult doen om veel te leeren, op dat ghy savons oft morggen met eeren moecht vvederdom thuys comen, als ick u ontbieden sal, vvant versuymt ghy nu u costelijcke tijdt, soo sult ghy v noch nae belaghen, maer ick hope dat ghy beter besint sult vvesen, die gheleertheydt is het alderbeste patrimoni goet dat ghy ontfanghen meucht, by veelcke al 'tgoet vande Werelt niet te ghelijcken en is, dan soo moecht ghy dencken vvat schade ghy v selven doet als ghy niet en leert, ghy onsteelt v selven het alder best dat ghy inde Werelt hebt, dat is die costelijcke tijt, ende ghy onsteelt my het gelt vvt mijn Cantoor als ghy niet veel en leert.

Daerom beminde Soon schickt neerstich te leeren, ende schout traecheyt ende luyicheyt, En vveest v Meester en Vrou ghehoorsaem, vvacht v voor stouticheyt, vechten, sweeren, kyuen, ende ontrouwicheyt. Ende maectet alsoo dat ick niet dan deucht, van u en hoore.

Dit doende sult veel doen, en blijft den Heere bevolen. Gheschreven in Leyden desen x. Iulij. Anno 1588.

Al uwe beminde Vader. N.

Aen P.I. onse beminde Sone, vvoonende tot Haerlem.

Men behoort niet dan goede boecken te lesen.

SEer beminde vriendt G. Ick seynde u een milleoen ghoede nachten, vvant wy goede vrienden zijn, ende soo ghy u tot het studeren begeben hebt, Soo vermaen ick u dat ghy principaelyck wilt schicken te lesen ende te leeren alsulcke boecken, die v alderbest dienen om een geschickt leven te leyden. Want die boecken zyn als het gheselschap. Goed gheselschap maect den menschen goet, en quaet gheseelschap quaet, soo mede ist met die goede en quade boecken. Van goet te lesen comt altijt goet af, vvant hier deur vvort een mensch sonderling deur die gratie Gods verlicht, dat hy vveet vvat hy behoort te doen of te laten.

En al en cant een mensch niet al onthouden dat hy leest, en is daer eenichsins af verbetert, ghelijckerwijs als vaten daermen vvetriekende speceryen in leyt, daer pleech oock den reuck een vvijl tijts in te blyven. Daerom soo rade ick u in alder manieren, dat ghy duechtsamighe boecken wilt lesen, daer ghy u selven ende u naesten mede ter salicheydt moecht helpen. En zijt den Heer bevolen.

Vele verscheyden goede punten.

EERsame seer beminde vrient A. Soo ghy op my begheert, hebt dat ick u sommige ghoede punten soude ouer schryven waer nae ghy u leven sout reguleeren. Ende vvant vvuy ghoede vrienden zyn, soo heb ick het selfde v niet cunnen vveygeren: daerom soo vvilt dit nae volgende in danck ontfanghen. Hebt vrede met alle menschen. En doet gheen dinck onbedacht. Bemindt die vvaerheyt. Zijt goedertieren en barmhertich. Volcht goeden raet. Sijt den Ouersten ghehoorsaem. Prijst eerbaerheydt. Vergelt weldaet, schout twist. Let op 't gheen dat u aengaet. Hout eendrachticheyt. Hoort veel, maer spreeckt vveynich. Versint eer ghy begint. En kijft niet teghen u Ouders, al hadt ghy ghelijck. Houdt mate. Zijt lang in raet, maer cort in daet. Schout luycheyt. Vreest Godt ende onderhout zijn ghebot. Beminde vrient, vvilt dese voorsz punten onderhouden en u leven daer nae reguleeren. En blijft den Heere beuolen.

Hoemen treffelijcke saken beginnen ende voleynden sal.

SEer beminde vrient D. Soo ghy op my begheert hebt dat ick v soude schryven een sekere manier om een saeck daer macht aen leydt vvcl aen te legghen, ende met eenen ten eynden te brenghen. Om onse oude kennisse ende vrientschap te onderhouden heb niet moghen laten mijn aduijs ende goetduncken daer op te schryuen. Inden eersten soo aenmerckt oft oock betamelijck is dat ghy aenveerden vvilt voor u persoon ende tijt. Daernaesoo bidt God den Heer om gratie. Ten derden, ghebruykt voorsichticheydt en versint eer ghy begint. Ten vierden, als ghy verstaet dat het werck goet is, ende voor u betamelijck, soo valteraen met een stercke moet. Ten vyfden doet u vverck met blyschap, ende ten lesten, blijft volstandich in u goet propoost ende voornemen. Maer voor al siet voor u dat ghy min oft meer

en aenvaert dan ghy soudt connen volbrenghe, want beginnen ende niet te volbrenghe is groote schande. Want men seyt ghemeenlyck voor en spreekwoort: Het zijn goede spullen die lancksaem draegen ende vvel opnemen. Dat is, die soo haer vvercken toelegghen, dat zy vvel beginnen ende niet vvtscheyden voor dat het vverck volbracht is.

Bemide vrient, siet dat is mijn aduys ende goetduncken om een treffelijcke sake te beginnen ende te volbrenghe, vveet ghy yet beters, ick vvilde vvel dat ghy my ontboot ende met den eersten liet vveten. Vale.

Twee punten om wel te regeeren.

DEuchtsame vrient W. Ist dat ghy vvelvaert, soo ist vvel. Ick vare oock vvel Godt danck. Soo ick verstaen hebbe dat ghy inde regeringhe des Stadts gheroepen zijt, heb ick niet connen laten v midts desen gheluck te bieden, ende eenighe goede vermaninghe te doen om u een eynich daer nae te voeghen, vvant ghoede vrienden zijn schuldich malcander ten besten te raden. Ick vvilde vvel van uwent vveghen dat ghy alsoo regeerden, dat u die ghoede menschen beminden om u goetheydt ende die quade Menschen ontfanghen om v rechtveerdicheydt, vvant alle gemeenten moeten met twee deelen vvel gheregeert vvorden, met straffinge aen die quaden, ende met goede vrientschap ende vergeldinghe aen den goeden. Want als men den quaden ende boose menschen niet en straft soo vvordense veel luyden tot boosheyt verweckt. Ende als men noch die goeden niet in eenen ende in vvaerden en houdt, en haer in last ende noot bystant doet en vriendschap bewijst, soo slabbackt en vergaet die couragie tot vveldoen. Daerom varen sulcke landen, steden, dorpen, scholen, Huysghesinnen alderbest, daermen die goede meest eert, en die quaden meest straft, en dat inde redelyckheyt. Maer voor al is nootsakelijck die een ander vvel regeeren sal, dat hy hem selven eerst vvel regeert deur een oprecht deuchdelijck leven, En dat hy niemant en onstichte met een quaet leven. Want die sulcx doen nae mijn beduncken zijn onnut eenich treffelijck officie te bedienen. Bemide vrient zijt hier mede den Heere bevolen, en vaert vvel.

Wat kinderen nootsakelick behooren te leeren.

Laus Deo semper, in Amstelredam.

BEminde soon M. Soo Amstelredammer Kermis voor handen is, soo is mijn begheeren dat ghy een vveeck voor die Kermis sult thuys comen, op dat men v vvat behavenen ende bestellen mach, dat ghy met eeren by die vrienden moecht comen, schickt dat ghy daer en tusschen neerstich leert, vvant ick sal u dan laten examineren, om te hooren ende te sien vvat dat ghy gheleert hebt. Denckt eens vvat eer ghy sult begaen ist saeck dat ghy vvel antwoordt, ende hoe ghy beschaemt sult vvt comen ist saeck dat ghy staet als een vveet niet. Daerom bemide soon leert neerstich, en neemt u tijdt vvel in vvaer, vveest gheschickt ende manierlijck, leert vvel lesen, schrijven, rekenen ende Cyferen, ende als ghy daer een goet Ambacht by condt of

eenighe hanteringhe daer ghy u broodt mede moecht vvinnen, soo zydy een behouden man, ende so moechdy alle veeren over. Daerom leert nu in v ionckheyt dat ghy behoort te vveten in u outheyt.

En denckt dickwils vvat ghy my al arbeydt ghecost hebt eer ghy dus verde ghecomen zyt. Maer tis my al niet als ghy u maer vvel schickt, ende dat ghy eerlijck ende deuchdelijck leeft. Zyt hier mede den Heer bevolen, die ghy alle daechs om zyn Godlijcke gratie sult bidden.

v Vader.

Aen mijn Sone M. vvoonende by H.I. Tot Haerlem.

Een goet kint danckt zyn ouders.

Laus Deo semper, in Haerlem.

BEminde Vader N. Ick ontbiede u hondert duysent goede nachten, en laet v vveten dat ick noch cloeck ende gesondt ben, Godt heb lof, soo als ick verhoope dat ick v l. mede vinden sal als ick te Kermis thuys come, daer ick u seer af bedancke dat ghy v ghewaerdicht hebt my te ontbieden. Ick beginne rechtevoort al die daghen te tellen ende doe te meer neersticheyt om met eeren thuys te comen, ende niet beschaemt te vvorden. Beminde Vader, ick ben seer bedroeft, om dat ghy my soo ontallicke veel vveldaden ghedaen hebt, mijn voedende ende onderhoudende in cost en cleeren, en soo veel schoone vermaninghe doende, dat ick niet met allen en heb om eenighe danckbaerheydt te toonen. Maer ick hope dat my Godt die Heer noch gratie sal verleenen dat ick betoonen sal metter daet dat ghy gheen verlooren costen noch moeyten noch vermaninghen aen my ghedaen hebt. Ick hope v l. noch groote bystant te doen in v affairen met Godt gratie alst vvel reden is. Want een boom en brengt gheen vruchten voort voor haer selven, maer voor een ander. Soo mede beminde Vader hoop ick dat mijn neersticheyt ende leeringhe v l. sullen te passe comen belieftet Godt den Heer, die ick u bevele met al onse goede vrienden. Gheschreven in Haerlem den xvj. Sept. Anno 1588.

V onderdanighe Sone.

Aen den eersame Lywatier N.N. mijn beminde Vader, Tot Haerlem.

Een recommandatie aen een Meester dat die soon wel leeren soude.

EERweerdighe seer beminde vriendt Meester I. Ick ontbiede v l. veel goede nachten. Den vvaerom van desen is, dat ick op u vriendelyck begheere, dat ghy toch met alle neersticheydt mijn Soon vvilt insrueren, in alle fraeye consten van lesen, schrijven, rekenen, Cyferen, ende al dat hy nootsackelick behoort te vveten, maer bysonder dat hy onderwesen vvorde inde vreese Godts, ende in alle ander deuchden, op dat hy een Man van eeren mach vvorden, ende mach op vvassen tot nut ende oorbaer van zyn eve mensch, 'twelck voor v l. een groote eer sal vvesen

voor die Werelt, ende verdienstelijck voor Godt: ende om dit ghy te bet v deuoir soudt doen, soo seynde ick voor een groetenisse een vaetken vvijn: Dus beminde vrient vvilt mijn soon leeren met alle ghevlyticheydt, Dit doende sult vvel doen, en Godt die Heer alst v loonen, ende ick mede nae mijn vermoghen. Zijt hier mede den Heer bevolen. Gheschreven in Dordrecht desen xvij. Augustus, Anno 1589.

Al uwe goede vrient H.N.

Vermaninghe tot die werken van barmherticheyt.

BEminde vrient P. Ick ontbiede v hondert duysent goede nachten. Den vvaeromme van desen is, dat ick v vvt broederlijcke liefde vermane, dat ghy v toch niet vvilt laten verdrieten die vvercken van barmherticheydt te volbrengnen. Want salich zijn die barmhertighe, vvant zy sullen barmherticheyt vercryghen. Ende een oordeel sonder barmherticheydt sullen die cryghen die onbarmhertich sullen gheweest hebben. Gheeft en u sal ghegheven vvorden hier tijtelijck hondert fout, ende hier naemaels dat eeuwighe leven. Al het gheen dat een mensche hier in Dese Werelt saeyt van barmherticheydt, dat sal hy hier naemaels mayen. Daerom soo leestmen van Abraham, Lot, Iob, en alle ander H. menschen dat zy hun altijd sonderlingen gheoeffent hebben inde wercken van barmherticheydt. Twelck is gheleghen in ons eue mensch te gheven, te helpen, te leeren, te vertroosten, te straffen, te vermaken ende meer ander deuchden te bewijzen. Beminde vrient, zijt hier mede den Heere beuolen Gheschreven desen, etc.

Vermaninghe tot een school-kindt om niet te verflauwen in zijn leeren.

ZEer beminde discipel. D. naedemael ghy vvel begonnen hebt in v studeren ende leeringhe. Soo vermaen ick v, soo voort te gaen ende volstandich te blyven. Want die gestadiche Iager die vangt het Wilt ende die ghestadighe neersticheydt doet int leeren, sal vvel een gheschickt ende gheleert man vvorden: die leeringhen schrynen int beginsel vvat moeyelijck ende lastich te vvesen, Maer alle die bitterheydt verandert naederhandt in groote vreuchden en soeticheydt. Cleederen eerst aengedaen zijn onghemackelijck. Den kinderen gheeftmen eerst ruggen broot, maer nae vvitte broot. Ende eerst moetmen die neut kraecken, eermen die pitte can eten. Men pluckt gheen roosen dan van doornen. Men vergadert die honich vande stekende honich beyen. Soo mede moet eerst vvat moeyelijckheydt voorgaen, eermen tot die soeticheydt der leeringhe can comen. Ende nae die arbeyt sal rust comen. Zijt hier mede den Heer bevolen.

Vande waerdicheyt van goede leeringhen.

DEuchtsame beminde discipulen C.I. Op dat ghy te neerstigher soudt leeren, soo sal ick een vveynich schrijven vande vvaerdicheyt van goede leeringhen, die vvelcken onuytsprekelijcken groot is.

En is een seker goet dat niemant den

menschen benemen mach. Sulcx datmen leest dat Robrecht Coninck van Cecilien seyde, dat hy meer achten en liever hadde zijn gheleertheydt ende wetenschap, die hy deur het studeren vercreghen hadde, dan die eer ende rijckdommen van zijn Coninckrijck. En dat niet sonder reden, vwant gheleertheydt met deuchden vereenicht is, profytelijck den armen, Eerlijck den rijcken, Ghenoechelijck den ouden, Nootsakelijck den jonghen, Een vertroostinghe den ellendighen, een cieraet den edelen. Sulcx dat die gheleertheydt ende vvetenschap begrijpt in hem alle goet. En hierom seyde Bias den Philosoph, inde plunderinghe van zijn stadt, dat hy niet verlooren en hadde, vwant hy hadde zijn const ende vvetenschap behouden, die hem niemandt had mogen benemen. Hierom soo vermaen ick v beminde discipulen dat ghy vvilt schicken alsulcke schatten te vergaren, die v eyghen mogen ghenoeemt vvorden. Dat is gheleertheydt, 'twelck u niemant benemen mach.

Van tragedien en ander comedien te spelen.

Laus Deo semper, in Haerlem.

EErweerdighe seer beminde Vader ende Moeder I.A. Is dat ghy vvel vaert, soo ist vvel, vwant ick oock vvel te passe ben, Godt heb lof. Mijn schryven is niet bysonders, dan dat ick v vriendelijck bidde, dat u believe dese Sint Iansmis alhier over te comen om v vvat te vermaecken in dese soete lucht. Wy sullen tot onse Meesters een schoone tragedie spelen van een Ionckman die hem eerst schickt totter deucht, ende naemaels verleydt zijnde deur die vvellusticheydt des vleys, en duer quaet gheselschap, ende duer medehulpinghe der duyvelen, comt ten lesten te smooren in zijn sonden, waer deur hy comt tot die eeuwighe verdoemenis ende pyne der hellen. Dese tragedie is seer beweechlick om aen te sien. Ende onse Meester laet on somtijts een Comedie oft Tragedie spelen, om dat vvy daer deur souden leeren goede manieren, oock welspreken, maer principelijck die vvy ende al die gheen diet sien, daer deur souden gesticht ende gheleert vvesen, als deur een levendich exempel, hoe wy ons leuen sullen aenstellen, om het quaet te schouwen ende goet te doen, om eerlijck te leven ende salich te sterven. Beminde Vader zijt hier mede den Heere bevolen.

Gheschreven in Haerlem desen xvij. Iunij. Anno 1588.

By my I.I. u onderdanighe Soon.

Aenden eersamen ende vromen Coopman N.N. mijn seer beminde Vader. Tot Enchuysen.

Van sonden te schouwen.

Laus Deo semper.

EErsame beminde soon N. Ick heb uwen brief ontfanghen vvaer vvt ick verstaen hebbe dat ghy een tragedie spelen sult, en dat ghy begeert dat ick v eens soude comen besoecken. Maer ick heb soo veel te doen om dat ick u met u susters ende broeders geern met eeren duer die werelt soude brenghen, dattet my nu voordees tijdt niet beuren en mach: Maer ick hope op een ander tijt eens te comen.

Alle mijn begheeren is op v dat ghy toch die sonden vvilt schouwen, vvaer deur die menschen tot sulcken grouwelycken pijn comen, ghelijck ghy in v tragedie spelen sult, neemt hier exempel aen, en denckt vry dat Duyvel noch Hel, noch doot, noch al dat afgryselijck is, soo leelyck als die Dootsonde, vvant alle dese grouwelycke dinghen vande sonde ghecomen zijn.

Daerom so moecht ghy sien aen die vruchten des booms der Sonden, hoe afgrijselijcke lelick dat die sonden zijn daer allequaet af comt, vvant die Sonde maect den mensch godloos, eerloos, goedeloos, en maect van kinderen ende erfghenamen Godts, kinderen des doots. Daerom beminde Soon, schout alle sonden groot en cleyn, en begheeft u tot alle deuchden Schickt vvcl te leeren, vveest v meester ghehoorsaem, en spreeckt altijt beleeft ende wel. Dit doende sult vvcl doen. Gheschreven in Wtrecht desen xxij. Junij, Anno 1588.

Al uwe beminde Vader N.

Aen mijn beminde Soon N. vvoonend inde Bartelioris strate Tot Haerlem.

Feest daghen behoortmen wel over te brenghen.

DEuchtsamen beminde vriendt C. Ick ontbiede v duysent goede nachten. D'oorsaecke van mijn schrijven is, dat ick bemercke dat veel Menschen onbehoorlijcken leven op Sondaghen ende Heylighe daghen, dan op vvercke daghen, 'twelck een beclaeghlijck vverck is, Aenghesien die Feestdaghen in ghestelt zijn, principalijcken om Godt te dienen ende wercken van barmharticheydt te bewijsen aen ons eue mensch, ende niet om spelen oft om quaet ghelaet te bewysen. Daerom beminde vrient vvilt de Sondaghen vvcl ouer brenghen, u versoenende met Godt hem biddende om gratie, zijn H.vvoort hoorende ende lesende, die siecke besoeckende, Gasthuysen, Lepros huysen, Weeshuysen visiterende. En denckt op die rustdach ende feestdach die eeuwich dueren sal. Hier naemaels inden Hemel. Dit doende sult vvcl doen. En blijft den Heer bevolen.

Verweckinghe tot neersticheyt.

Lieve seer beminde discipel B. Soo ick gheern soude sien v vvcluaertheydt, soo dunckt my dat ick niet beter mach doen dan dickwils aen te porren ende te vermanen tot neersticheydt. Soo sult ghy vveten, dat ghelyckerwijs gheen boomen vruchten voort en brenghen ten zy saeck dat zy eerst ghebloeyt hebben, ende ghelijck die roock gaet voort bernen, het bidden voort vvercryghen, den arbeyt voort den rust, het saeyen voor het maeyen. So mede moet neersticheyt, arbeyt, studeren gaen voor die const ende wetenschap. Tis schande datmen siet dat een Mierken met neersticheydt zijn Coren vergadert inde Somer tegen die Winter. En dat een Ionchelinck geen goede leeringen vergadert teghen zijn mannelijcke Jaren, vvaer deur hy wetenschap heeft om vvcl te leven, om met Godt en met eeren deur die Werelt te comen. Daerom vermaen ick v tot neerstich leeren, lesen, schrijven, Rekenen, cyferen. En zijt den Heer bevolen.

Vermaninghe tot vasten.

BEminde vrienden C.H. Ick recommandeer my in v goede gratie, als die v van goeder herte beminne ende lief hebbe, ende hierom oock uyt een vryheyte tot u schrijve, vermanende tot vasten ende bidden, om den Heer te versoenen, die vvy merckelijcken sien dat op ons vertoornt is, ouermidts alle die plaghen, die vvy sien dat het lant nu daghelijcx overcomen, van Pest, van oorloch, van dieren tijdt, van banicheyt van benautheydt, van ketteryen ende secten, heeft dan oock oyt tijt gheweest om Godt den Heer te versoenen, So ist nu tijt, laten vvy ons dan verootmoedighen, onder die almoghende hant Godts met die van Ninive, die vastende Godts gratie verworven hebben. Soo mede Moyses ende Helias als zy tot Godt begeerden te gaen, hebben gevast. Oock Daniel inde Cuyl der Leeuwen, vastende, is beschermt gheweest. Die kinderen inde vierighe Oven vastende hebben die cracht des viers verwonnen. In alle benautheyt helpt vasten: het verdrijft die duyvelen, het vvederroept het voornemen Godts, en brengt tot gherusticheyt ende vrede. Laten wy ons dan schicken te vasten, eerst van sonden ende alle boosheydt, daer nae lichamelijcke penitentie doende, Sullen hier Godts gratie cryghen, en hier naemaels dat eeuwighe leven.

Verweckinghe tot die vreese Gods.

EErsame beminde sone I. overmidts die menschen heel onbevreesst leuen, daer nochtans die vreese Gods is een beginsel van alle vvijsheydt, sonder vvelcken die menschen niet deuchelijck en connen leven. Maer zijn als een schip sonder Roer inde Zee, oft gelijk een Peert sonder toome, vvelck niet te bestieren en zijn: Waeromme ick u vermane tot die vreese Godt: Ende dat ghy sult dencken dat God ouer al teghenwoordich is, en dat hy alle dinghen siet en weet, en dat hy gheen goet onghelooont en laet blyven, noch gheen quaet onghestraft. Want denckt vry, heeft hy die Enghelen niet ghespaert als zy quaet deden, ende Godt ghelijck vilden vvesen, heeft hy oock Adam en Eva niet ghespaert als zy onghehoorsaem vwaren, ende heeft hy alle die Werelt om haer boosheyte laten vergaen: Soo sal hy ons oock niet sparen als wy niet veel en leuen. Daerom seyde Susanna die eerbaer Godtvreesende Vrou, datse liever vvoude sterven, dan sondighen inde teghenwoordicheyds des Godts, Want het is grouwelijck ende vreeslijck te vallen inde handt Godts. Vreest dan die mogentheyte Gods, die macht heeft over ziel en ouer lichaem. En die ten oordeel sal comen ende eysschen rekeninghe van u voorleden leven, en gheven een iueghelijck loon nae zijn vvercken: den goeden dat eeuwighe leven, en die quade d'eeuwighe verdoemenisse. Dus vreest Godt ende onderhout zyn ghebodt, dat is van alle Schrifturen het slot.

Vermaninghe dattet niet ghenoech is veel wetenschap te hebben, ten zy saeck datmen daer by ghefondeert is in alle deuchden en Godvruchticheydt.

Lieve seer beminde soone H. Ick ontbiede u met u meester duysent goede nachten. Den vvaeromme van desen is dat ick niet alleen begeere dat ghy vvel sult leeren, Fransoys, Cyferen, rekenen, ende schryven, hoe vvel dat seer goet is.

Maer principalijck begheer ick dat ghy u vvilt oeffenen in alle deuchden te vveten in vasten, in bidden, in aelmissen, in alle Godtvresentheydt, in ootmoedigheyt, in patientie, in ghehoorsaemheyt, inde liefde Gods, Oock in die drie Godlijcke deuchden, 'tgheloof die hope, die liefde. Voort int overdencken vande Passie ons Heeren Iesu Christi, ende oock die vier uytersten, te weten den sterfdach, het oordeel, die pijn der hellen, ende die vreucht des Hemels. Ick vvilde vvel dat ghy hier principalijcken in vervaren waert, vvant hier hangt u salicheyt aen, die reste sal onse lieve Heer schicken dat ghy lichtelijck vercryghen sult. Want onse lieve Heer die seyt: soeckt eerst het rijcke Gods en zijn gherechticheydt, en 'tander sal u toegheworpen worden. Zijt hier mede den Heer bevolen en draecht u [...].n.

Ghemaeckelijcker ist deuchdelijc als ondeuchdelijck te leven.

H.I. Seer beminde vriendt, dat het v vvel gaet is ons seer lief om hooren, Voor ons, ick dancke Godt. Mijn schryven is niet bysonders, dan dat ick u laet vveten dat vvy altsamen Esels zijn vvant vvy en moghen dit leven sonder arbeyt ende pijnlijckheyt niet ouerbrenghen, 'tzy oft vvy vvel oft qualijck leuen, wy moeten draghen die last des vyants, oft van onsen Heer. Maer soo ons die vvijsse luyden leeren, dat vvy van twee quaden het best moetenkiesen, Soo laten wy alsulcke arbeyt verkiesen, daer schoone vruchten, ende een overvloedich loon af sal comen, 'twelck is arbeyt der deuchden, vande vvelcke sal comen tijtelijcke ende eeuwelijcke vrolijckheyt ende vvelvarentheydt die in alle teghenspoet, iae oock inde doodt vaste vertroostinghe is verleenende. Tis vvel vvaer dat die deucht met den eersten vvat lastich valt, overmidts onse ghenegentheyt tot het quaet.

Maer vvort licht deur die mede vverckende gratie Godt, ende om die vergheldinghe des eeuwighe levens, daerom seydt onse lieve Heer inden Evangelio, mijn last is licht, ende mijn lock is soet, Maer die sonde is het alderlastichste: De Wijseman seydt oock, Een vvijs man heeft God ghegeven vreuchde ende ruste: Maer een Sondaer, benautheydt ende onnutte sorghe. Waer vvt men mach mercken dattet ghemackelijcker is deuchdelijck dan ondeuchdelijck te leven. Daerom bemint die deuchden, ende schout die ondeuchden. En blijft Godt den Heere bevolen.

Leecheyt salmen schouwen.

EEn vriendelijcke groetenisse gheschreven aen v mijn lieve ende seer beminde kinderkens P.I. Die oorsake mijns schrijvens en is niet sonderlinghe, dan dat ick vvt een Vaderlijcke Herte v alt'samen vermane (om tot v eeuwighe ende tijtelijcke vvelvarentheydt te comen) dat ghy die leecheyt vvilt schouwen, als een bederffnisse van ziel ende Lichaem. Want een ledich Mensch vvort van alle zyden vanden duyvel met

schichten gheschoten. Zijn mont is hongerich nae spijs, zijn tonghe spreekt ydele vvoorden. Zijn handen doen snoode vvercken, dat herte becommert hem met quade begheeren ende ghepeysen, die ooren luysteren nae nieumaren, die ooghen sien om nae ydelheyden. En daerom ist seer goet datmen nimmermeer leech en zy, vvant die heylighe Propheet Daudid ledich zijnde, heeft overspel ende dootslach ghedaen, hierom seydt oock die Wijseman, die zijn lant bout, sal met broot versaet vvorden. Maer vvie ledicheydt volcht die is aldersotste. Men sal dencken dat suer broot, is salich broot, en daermen lichtelijck aenraeckt, dat achtmen niet veel, Daerom beminde kinderen, soo siet toe dat ghy neerstich arbeyt ende leecheyt schout. Want een leech mensch is een duyvels oorcussen, Vaert vvvel, ende bemint malcander. Gheschreven in Haerlem desen x. Septem. Anno 1588.

V goede Vader H.I. wat ick vermach.

Een dancksegginghe aende ouders.

EErweerdighe seer beminde Vader ende Moeder N.N. Ick doe mijn ootmoedighe recommendatie aen v l. Ende ick bedancke v l. hertelijcken seer van al het goet dat ghy my tot noch toe ghedaen hebt, my voedende ende onderhoudende tot noch toe in cost en cleederen, en bysonder soo bedanck ick v l. van alle de goede vermaninghen, die ghy my ghedaen hebt, En dat ghy my by een Godtvruchtich Schoolmeester bestelt hebt, die my in alle deuchden gheoeffent heeft, Godt zy v loon inder eeuwicheyt, ende ick salt altijd ghedachtich vvesen, ende bidden onsen Heer dat hijt aen u verghelden vvil, hier tijtelijck, ende hier naemaels eeuwelijck.

voort soo presenteer ick my selven gantschelijck tot uwen belieuen, en begeer u nacht en dach by te staen in al het gheen dat u ouercomen mach, in alle last ende noot soot vvvel reden is. Zijt hier mede den Heer bevolen. Gheschreven in Haerlem.

Een seyndinghe van de ouders tot de kinderen.

SEer beminde soon G.I. seynde v met den brengher van desen vier hemden met een paer schoenen. Wilt v uysterste neersticheydt doen om 'tselfde met neersticheydt te verdienen, op dat ghy een man van eeren moecht worden.

Ghy vveet vvvel wat ick al kosten aen u ghehanghen hebbe, en hoe dickwils ick v tot die deucht ende goed leeringhen vermaent hebbe, het soude een eeuwighe schande voor v vvesen dat ghy moch sonder gheschicktheydt ende goede leeringhen thuys soude comen.

Bysonder so ghy so goeden Meester hebt die soo groote neersticheydt doet om v vvvel te leeren. Ende geen oorsake en hebt om u te excuseren, om niet te studeren. Wilt dan neerstich leeren, ende hebdy yet anders van doen, soo latet my vvveten, Ick salt v met den eersten bestellen. Hier mede blijft den Heere bevolen. Gheschreven in Haerlem den xvj. Februarij. Anno 1589.

Begeeren om noch langher te studeren.

*E*Erweerdighe seer beminde Oom I. Ick ghebiede my in u goede gratie. Die oorsake mijn schrijvens is, dat ick v laet vveten dat mijn Vader voor hem ghenomen heeft om my van't school te setten om wat anders te doen, het vvelcke grootelijcx mijn achterdeel soude vvesen, om dat ick op het best van mijn leeren ben, vvesende nauwelijcx ten halven gheleert. Ende soo ick groote begeerten heb om voort te studeren, so soude ick v l. vvel vriendelijck bidden dat u believe my in dese sake te helpen, ende mijn vvoort by mijn Vader te houden om mijn studie te absolueren.

Ick meene vvel dat mijn Vader v niet vveygeren sal overmidts de sonderlinghe vrientschap die ghy met malcanderen zijt houdende. Soo ghy dit van hem moecht verweruen, soo sult ghy my sonderlinghe vrientschap doen, Ende ick sal mijn wterste neersticheyt doen om tselfde altijt ghedachtich te vvesen, ende tselfde te verdienen nae mijn die Heer gratie verleent sal hebben.

Het studeren wort langher toeghelaten.

*B*Eminde Soone B. Het is een vvijl tijt gheleden dat ick v gheschreven hebbe een brief, ende oock aen u Meester dat ick meende thuys te ontbieden als u Iaren om vvaren, om vvat anders te doen. Maer ick ben nu vvederom anders van beraet gheworden, deur den raet van u Oome, den vvelcken dunckt goet te zijn datmen v noch een vvijl tijts soude school houden om in als beter ghestileert te vvorden. Twelck ick v Oome niet heb vvillen vveygheren, vvant hy my ten besten radende is. Beminde soone vvilt hierom toe sien dat die costen aen v niet verloren zyn: Maer doet v vvterste neersticheydt om vvel te leeren, op dat ghy eere begaen moecht. Ende bidt onse lieue Heer om zyn Godtlijcke gratie, om vvel te leeren. Dit doende sult vvel doen. Gheschreven in Haerlem den ij. Februarij Anno 1588.

Een goet kint schrijft aen zijnen vader.

*E*Erweerdighe seer beminde Vader J. Ick ghebiede my ootmoedich in v goede gratie, Want ick v van goeder herten beminne, om al het goet dat ghy my ghedaen hebt, my voedende ende onderhoudende in cost en cleederen, en dickwils vermanende tot alle deuchden. Ick heb voor dees tijdt niet anders vvederom te gheven dan een danckbaer hert. Maer belijft het Godt my te sparen en gratie te verleenen om eenighe vrientschap aen v l. te doen, ick en sal my niet sparen dach noch nacht, om eenichsins vvat te vergelden van al het goet dat ghy my ghedaen hebt: En die reste dat ick niet en vermach, dat sal onse lieve Heer overvloedich vergelden. Want Godt die Heer laet nimmermeer goet ongelooft, noch quaet onghestraft. Beminde Vader hier mede soo vvil ick v l. den Heer bevelen, den vvelcken ick bidde dat hy v verleene gheluck, voerspoot ende salicheyt altemael tot zijn Heylighe naems eer, tot uwer zielen salicheyt.

Aen de ghehouden.

DEuchtsame beminde vrienden N.N. Godt den Heer verleen u al t'samen veel ghelucx inde houwelijcke staet.

Naedemael ghy nu deur den bant ende het Sacrament der houweling twee in een vveys ghebonden zyt, soo dat v niemant en behoort te scheyden dan die Doot. Soo is mijn begeeren op v dat ghy een vroom Christelijck leven vvilt leyden, als betaemt de vvtvercoren kinderen Gods, en vvort teelsters van Hemelsche burgers, vvaer toe den houwelijcken staet inden Paradijs van Godt den Heer inghestelt is, en heeftse vvederom vernieut ende vereent inde bruyloft van Cana Galilea, daer die Heer zijn eerste mirakel ghedaen heeft, ende heeft verandert vvater in vvijn, 'twelck daghelicx Godt den Heer noch laet gheschien, so vvanneer als hy de lasten der ghehouden verlicht, ende haer zijn gratie is verleenende. Daerom soo sullen man en vvijf malcander beminnen, helpende malcander die lasten draghen, ende sullen vreedtsamich leven, haer kinderen sullense inde vreesse Gods opbrenghen, en sullen haer huysghesin een goet exempel gheven van leven. Die man sal buytens huys toesien, en die vrou binnens huys. Die man sal winnen, die vrou salt te rade houden. En salt gaen te recht, soo moet die vrou vvesen 'tIonck-wijf, en die man die knecht, te vveten int toesien.

Aen de maechden.

ALle de Maeghden in Christo Isu, Saluyt N.N.

Beminde vriendinnen, nademael ghy met Maria Magdalena het beste deel uytvercooren hebt, soo sal u believen volstandich te blijven tot den vvt-eynde uwes levens toe, soo sult ghy van u vvcl beminde Bruydegom Christo Iesu tuyghen die excelent en blinckende croon der Maechden, ende ghecleet zijnde met witte suyvere blinckende cleederen, sult het Lammeken volghen inde vrucht des Hemels, en sult een liedeken singhen, dat niemant anders dan die Maechdekens connen singhen, en sult draghen Palm tacxkens in u suyvere handen, tot een eeuwighe victorie, daer ghy 'tvleys, die vveerelt en den duyvel mede verwonnen hebt, blijft dan v eeuwighe Coninck ende Bruydegom getrou, verlaet hem niet, hy sal v niet verlaten, noch in leven, noch in sterven, noch in tijdt noch in eeuwichheit. In hem sult ghy vinden al dat ghy moecht bedencken, vrientschap, vrede, vreuchde, vertroostinghe. Dese gratie sult ghy van hem verwerven met bidden, smeecken, lesen, contempleren. Hier mede blijft uwen onsterflijcken Bruydegom bevolen, met den vvclcken u conversatie moet vvesen inden Hemel.

Aen de oude luyden.

ALle oude lieden, Saluyt N.N. Beminde vrienden. Ick laet v vveten, dat die ouderdom van deuchdelijcke menschen is een cieraet van smenschen leven, en is een sonderlinghe gratie van onse lieve Heer, daermen den Heer sonderlinghe af behoort te dancken. Ende David die badt onsen Heer dat hy hem niet halen soude int midden zijns levens, maer begheerde vvcl tot die ouderdom te comen. Ende onse lieve Heer belooft het, voor een benedixie, die haer ouders eeren, dat zy oock tot ouderdom sullen

comen. Daerom behooren hen die oude lieden altyts te verblijden datse sulcke gratie van onse lieve Heer ontfanghen hebben, datse tot die haven des salicheyts ghecomen zijn, en zyn gelijk als gheele rype appelen, die van selfs afdruypen, hebbende in haer alle soeticheyt vvesende vvijs van raet, cloeck van verstandt, vvel besorgt. Ende moghen al onghelijck meer profijt doen onder een ghemeente, als ionghe lieden, die onversorgt en onbedacht zijn. Daerom betaemt het oude lieden alle gemeenlijckheyt, pijnlijckheyt, ende onghenoecht te laten varen. En sullen vriendelijck en vrolijck vvesen, en sullen schicken met een deuchdelijck leven, ende met haer verstandt den menschen te helpen, vrede te maken, den onweetende te leeren, den benauden te vertroosten, een yeghelijck ten besten te raden. Dit doende sullense haest tot die eeuwigh salicheyt comen.

Van vrientschap.

EERSAME seer beminde vrienden N.N. Ick ghebiede my in v goede gratie. En ick laet u vveten datter gheen dinck eerlycker ende profytelijcker is, en beter dient ende voecht den Christenen dan het onderhouden van eerlijcke vrientschap oft broederschap. Want niemant is wijs in zijn eyghen saken. Daerom ist seer goet een Mensche, een hulper heeft in zijn noot, een vertrooster in lyden, een leeraer in't gheen hy niet en can, die hem in als is radende en helpende als hem selven, en dese vriend moet bescheyden en discreet vvesen om ons ten besten te raden in voorspoet, en machtich om ons te helpen in teghenspoet. Daerom soo seyt die Wijseman, Eccl. 37. hout ghestadighe vrientschap met een Godtvruchtich man, vviens Ziel nae v Siel is, die met v als ghy dwaelt ende mist te medelyden is: Sulcke vrienden hebben gheweest Daudid ende Ionatas, die malcander in last en noot byghestaen hebben, want Ionats stelde zijn leven voor Daudid in perijckel. Twelck oock David nae zijn doot vvederom aen zijn kint vergouden heeft, 1.Reg.18.19.20. Die een vvaerachtich vriendt ghehouden heeft, die heeft ghehouden het grootste schat der aerden. Dusdanighe vrientdschap hebben Godt vruchtighe menschen met malcanderen, ende vvort ghevoet ende onderhouden, met malcanderen vrientschap te bewijzen met cleyne giften en gaven, met ghemeynschap van spijt en dranck.

Want vrienden hebben gheen verscheyden goet.

Die soon schrijft om eenich goet.

LIEVE seer beminde Vader ende Moeder N.N. Ick ontbiede v l. hondert duysent ghoede nachten, En laet u vveten dat ick noch cloeck en sterck ben Godt heb lof, als ick verhope dat ghy mede zijt, met al ons huysghesin ende vrienden. Voort beminde Ouders is die oorsaecke mijns schrijvens dat ick van doen hebbe een Wambus met een Hoet, vvant mijn oude cleeren by nae versleten zijn. Ick bid v ootmoedich dat ghy v toch niet laet verdrieten een vveynich kosten aen my te hanghen, vvant ick hoope soo vvel mijn neersticheydt te doen met studeren dattet al dubbelt vvederom in sal comen. Wy leeren nu rechtevoort briuen nae schryven ende

translateren ende componeren, die alderbest zijn deuvir ghedaen heeft, die vvort vande meester ghepresen, ende begaet groot eer van een yeghelijck: Maer die niet vvel ghedaen heeft, die wort beschaemt. ende vvant ick voor schande vervaert ben, ende geerig eer begae, soo doe ick altijd groote neerstcheyt om een ander voorby te leeren: waerom ick oock menich lecker beetken van mijn Meester cryghe, daer een ander op sien moet. Maer ick en passe daer niet veel op, dan ick lette meest op mijn eyghen selfs profijt ende vvelvaren in't leeren, ende oock denck ick dattet v aen ghenaem is dat ick neerstich ende vvel leere.

Beminde Vader ende Moeder, zijt hier mede den Heere bevolen, ende en vvilt niet laten te seynden daer ick om gheschreven hebbe. Ende groet my seer belijft u, mijn beminde susters ende broeder. Gheschreven in Haerlem den xx. Iulij. Anno 1588.

Een vader onderwijst zijn soon.

BEminde soone P. Ick seynde v met den bringer van desen eenighe cleeren daer ghy my gheschreven hebt, en die ick vveet dat ghy nootsakelijck van doen hebt. Mijn begheeren is op v dat ghy met neertscheydt vvilt recompenseren alle die groote kosten die ick aen u ghehanghen hebbe, die my soo suer ghevallen zijn om te vvinnen. Maer tis al gheen noot als ghy maer neerstich ende vvel leert, op datmen van v niet en seyten men seynt een kat in Enghelant, ende als zy vvederom comt, seyten zy mau, denckt dickwils op die eedele Sentensie van Plinius, dat die tijdt verloren is, die men met studeren niet overbrenght, vvant die geleertheyt met deuchden verciert is so edelen finck, dat Cleantes snachts vvater putte, om daechs te moghen studeren, vvant hy anders die macht niet en had om te studeren. Niet dat ick begeere dat ghy nacht en dach sult studeren, maer doet alleen naturelycke neersticheyt, by sonder smorghens vroech, want dat is die beste tijdt om te studeren. Alst oorlof is, so sult ghy vvacker spelen, ende alst leerens tijt is, soo sult ghy oock neerstich studeren ende leeren. Beminde soon leeft alsoo dat een yegelijck v prijsen mach, vveest minnelyck ende vriendelijck teghens een yeghelijck, ende ghewent u goede manieren te onderhouden, op straet, in huys, op die merckt, inde kerck. En vveest Godt ende onderhout zijn gebodt. Ende blijft den Heer bevolen. Gheschreven in Rotterdam desen x. Augusti Anno 1588.

V beminde Vader N.

Elck een behoort in zyn staet ende roepinge te vreden te wesen.

SEer beminde vrienden D.C. v sal believen te vveten dat vvuy al t'samen Susters ende Broeders zyn van een Hemelsche Vader, ende al t'samen litmaten van een hoofd Iesus Christus, En heeft ons al t'samen nae zijn beelt gheschapen ende gemaect, ende heeft elck bysonder zijn leuen ghegheven, ende een Ziel die costelijcker is dan al 'tgoet vande Werelt, vvaerom dat niemant behoort ondanckbaer te vvesen, oft te claghen in wat staet of roep, oft conditie van leven hy yemandt gheroepen heeft,

'tzy rijck oft arm, hooch oft leech, Coopman oft Ambachtsman, want Godt also belieft vvaerom wildy claghen, al dat ghy hebt dat hebby om niet ghekreghen, of sal die Pot segghen teghen den Pottebacker, waerom hebby my ghemaect een vat van eeren oft oneeren, oft sullen die lidtmaten claghen, datse aent hoeft oft aen de voeten staen. Vrient vveest met den uwen te vreden, u en gheschiet gheen onghelijck al duncktet u, ghy en vveet niet vvaer een ander die schoen dwingt. Mogelijck waerdy in een ander zijn stede, ghy sout noch meer cleghen, vvant elck een meent dattet vetter is in een ander mant schotel Weest dan met u deel te vreden, en helpt malcander die lasten draghen in u beroepe, Soo suldy vervullen die Wet Christi.

Vertrouwinghe int lyden.

DEuchtsame beminde vrienden N.N. ghy sult vveten dat alle sterffelycke Menschen moeten lijden, rijck en arm, ionck en oudt, daerom die niet lijden en wil, die mach ongeboren blijven. Maer dat sult ghy vveten dat niemandt min lyden en heeft, dan die best lyden van verdraghen. Om u dan te vertroosten in alle lyden, dat u op comen mach, so sult ghy vveten dat al het gheen dat ghy tijtelick ghebruyckt, en dat ghy meent dat u toebehoort, dat en heeft u Godt den Heer maer gheleent, en hy neemt het vvederom alst hem belieft, deur alderhande middelen, hy scheyt deur den doot lieve vrienden van malcanderen ghelt en goet, huys en hof, landt en sant neemt hy vvederom, deur brant, deur oorlog, deur dieren tijt, en dat geschiet niet by gheval, maer deur die ordonantie Godt, tot profijt en salicheyt van de menschen, hy cort ons die vleughelen om dat vvy hem niet ontvliegghen en souden, hy heeft bittere medecynen, vvant die ghesonste zijn, hy besteeckt die wech met doornen, om dat vvy hem niet ontloopen en souden. Wat connen wy dan anders doen san dancken Godt den Heer die ons zijn gratie gheleent heeft, en segghen met de H.Iob, Godt gaf Godt nam, de naem des Heeren moet zyn ghebenedijt. Die dit can doen als hy zyn goet verliest, doet soo veel als of hy zijn goet om Godtswillen ghegheven hadde. En die zyn lieve vrienden int stervan Godt den Heer ghewillich op offert, dat is Godt den Heer alsoo aenghenaem, alst hem vvat dat Abraham zyn lieve soon Godt soude opgheoffert hebben. Dit leert Sint Ian Chrisostomus.

Een soon vol leert zijnde begheert een maniere van leven te aenveerden.

EErweerdighe seer beminde Vader N. Ick ghebiede my in u goede gratie. Den waerom van desen is, dat ick u volmoedich bidde dat v believe te letten dat ick eenighe const oft Ambacht mocht leeren, daer ick mijn cost mede eerlyck mochte winnen: Want ick nu redelijcke vvel gheleert ben, in Fransoijs, Latijn, rekenen, Cyferen, boeckhouwen, ende in alle deugden en Godtvruchlicheydt onderwesen, daer ick v l. hartelijcken seer af bedanckt, dat ghy gheen coste noch moeyte ghespaert hebt.

Ick bidde onse lieve Heer dat hyt v inder eeuwicheydt vergelden vvil.

Mijn sin soude vvel strecken om een

Apoteker te vvorden, vvant ick groote vermaeckelijckheydt hebbe, int harbariseren, ende om dat mijn sinlijckheydt daer meest toe streckt, soo schijntet vvel dat my Godt daer toe gheroepen heeft.

Daerom beminde Vader, dunckt het u gheraden te vvesen, soo soude ick my daer geern toe begheven. Zijt hier mede den Heere bevolen.

Om rijck te worden.

EERsame seer beminde Kinderen C.M. Soo die Ouders altijd besorcht zijn voor die vvelvarentheydt van haer kinderen. Soo schrijf ick v hier int cort hoe ghy met Godt ende met eeren sult deur die Werelt comen ende rijck vvorden.

Soo suldy eerst en voor al altijd soecken het rijcke Godts en zijn gherechticheydt, ende 'tander sal v togheworpen vvorden seyt onse Heer inden H.Evangelium. Ende ghy sult u begheerlijckheydt af snijden, en laeten u altijd vvel ghenoeghen met het gheen dat ghy hebt, soo verde ghy eenichsins een goet heen comen hebt. Want hy is die rijckste die daer leeft, die hem laet ghenoeghen met 'tgeen dat hy heeft. En daer en is niemant arm sonder alleyn, die hem het zijn dunckt vvesen te cleyn.

Maer ist saeck dat ghy u nootdruft van cost en cleren onder en ouer niet en hebt, soo suldy dapper u handen reppen, ende vvercken neerstich in u vocatie, ende achter volghen het Testament dat een Vader zijn Kinderen achterliet, haer segghende dat hy een schat begraven had in zijn Wijngaert, ende datse dat vinden souden met neerstich arbeyden.

Om ghesontheyt te onderhouden.

BEminde Kinderen B.H. vvant ick beminne v ghesontheyt, en begeer v langhe leven. Soo schrijf ick al hier int corte, hoe ghy in goeder ghesontheyt sult leven. Twelck sal gheschien ist dat ghy schout ouerdaet van spijs en dranc ende oock verstoornissen en droefheyden, vvant dees verteeren vleys ende bloet, en zijn principael vyanden vande ghesontheyt. Ende contrarie ist seer goet dat een mensch goede, diet hout in spijs en dranck: en dat hy schick vrolijck ende vreetsamich te leuen. Men siet daghelijcx dat blygheestighe, vrolijcke ende vrymoedighe menschen zijn altijd vet, gesont, en van schoone coleure. Ende inbindende menschen zijn ghestadich bedruckt, benaut, truerich, sieck ende melancolijck: Item Campangen is een onvruchtbaer lant, en daerom soo moeten die luyden daer te lande veel arbeyden, en zijn sober van spijt en dranck, vvaerom zy seer oude luyden worden. Tot onderhoudinghe van u ghesontheyt schout alle verstoornissen des herten, ende houdt een vrolijck ghemoet, ende ghebruyckt maticheydt in spijs en in dranck. Hout u vvarm, ende oeffent v in arbeyt, ende hout goede rust, ghy sult leven soo lang alst u lust.

Om altijt in vreuchden te leven.

BEminde kinderen L.P. Nademael dat quade passien, als zijn droefheydt, gramschap, vreesse, cleynmoedicheydt, bederuen memorie, hart en sinnen, ende verteeren vleys en bloet, daerom soo

ist dat ick met die Wijseman vermane dat ghy die droefheydt verde van u sult verdrijuen, vvant die droefheydt heefter meniche ghedoot, ende een droeuighe gheest verdroocht het ghebeente. Wilt ghy nimmermeer droeuich vvesen, so schickt altijt vvel ende deuchdelijck te leven, vvant een goet vroom leven is een Fonteyn van alle vreuchde ende blijschap. Daerom soo seyt men oock gemeenlijck voor een spreeckwoort, dat vveldoen verblijt, oft aldus ick heb niet beter ghelesen, dan altijt vveldoen ende vrolijck te vvesen. Weest met den uwen te vreden, doet u vvercken by veranderinghe, doet u vvterste best, ende beveelt Godt den Heer alle swarichet: strijt teghen onrusticheyt bemoeyt u alleen met 'tgheen dat u aengaet. Tempert u lieden met Christus lijden, verblijdt u inden Heer altijt, om zijn heylighe vveldaden, dat vvy nae het beelde Gods gheschappen zijn, dat hy ons met zijn heylighe bloet verlost heeft vande slavernie des duyvels: Ende dat vvy nae dit leven verhoopten met Christo inder eeuwicheyt te leven, inde vreucht des Hemels. Daerom verblijt u daer mede, en blijft den Heere bevolen.

Om tot die eeuwige salicheyt te comen.

DEuchtsame beminde vrienden N.D. Onse lieve Heer die seyt inden H.Euangelio, vvat soude een mensch baten dat hy alle die Werelt vvon, ende dat hy zyn Ziele verloor, oft vvat soude een mensch moghen geven in vvisseling van zijn Ziel: Nademael dan dat vvy niet costelijcker en hebben dan die Siel, soo laet ons voor alle vverck altijt onse zielen salichheit besorghen. Van vvclck het fundament is een vast gheloof, vvant sonder gheloof ist onmogelijck Godt te behaghen, al leefdy oock alsoo vvel als sint Ian Baptist. Want die niet en gheloof die is verdoemt.

Ten tweeden soo moetmen die gheboden Godts onderhouden, so onse Heer seyt, vvildy tot den leven ingaen, soo onderhout die gheboden. 'Twelck is datmen Godt moet boven al lief hebben, datter is in Hemel ende in Aerden, ende meer dan ons eygen leven, ende ons eue mensch sullen vvy ghelijck ende recht doen, ende barmherticheyt bewijzen, als vvy vvilden dat ons selfs gheschiede. En als vvy dan al ghedaen hebben dat vvy moghen doen, soo sullen vvy bekennen dat vvy onnutte knechten zijn. Ende vvy sullen ons altemael verlaten op die verdienste Christi Iesu, op die cracht van zijn H.leven en sterven. Dit doende so sullen vvy voor seker tot die eeuwige salicheyt comen. 'Twelck ons Godt gunnen vvil, den vvclcken ick v l. altesamen bevele, in zijn Godtlijcke genade. Geschreven in Haerlem desen ij. October. Anno 1587.

Al uwen goet gunstighen vrient N.

Een nieu iaer.

Lleve seer beminde discipulen N.N. Ick vvensche v al t'samen toe een vroom ende een deuchdelijck leuen. Aengesien dat dit tegenwoordige Iaer van 88. by nae ghepasseert is, ende nu een nieuwe Iaer voor handen is, Soo seynde ick v tot een groette ende

voor een nieu Iaer dese brieven die hier in dit boecxken gheschreuen staen, om dat ghy v leven ende studeren daer na schicken sout, het vvelcke ist saeck dat ghy vvel vveet te vverck te stellen, soo sult ghy binnen corten tijdt vvel ende veel toenemen soo in goede leeringhen als een goet Christen leven, het welck het principaelst is, want vvat sout baten dat yemandt veel schoone talen coste spreken, ende alle consten daer by conde sonder een gheschickt ende deuchdelijck leven. Dit vvaer al niet met allen, daerom soo moet die deucht ende gheleertheydt ghelijck gheleert vvorden, of 'theeft altemael niet te beduyden, Daerom oeffent v in dese brieven, daer sult ghy vvel in vorderen met Godt gratie, en deur hulpe van goede onderwijsinghe, daerom leert nu noch te wijl dat ghy ionck zijt, en neemt v costelijcke tijt vvel in vvaer, en segt niet cras, cras, met die Raven, dat is, morgen morghen, Si non es hodie, cras minus aptus eris. Die luyden onbequaem is om te studeren, Morghen sal hy noch tragher leeren. Denckt dat na arbeyt sal ruste comen, nae studeringhe geleertheyt, nae gheleertheyt en deucht eere ende een salich leven, nae een deuchdelijck leven een salich sterven, ende die eeuwighe salicheyt. 'Twelck het eynde is vvaer nae dat vvy al ons leven behooren te schicken, vvant die dat sal missen die heeft hier qualijck geleeft. Beminde vrienden neemt het in danck, en leeft vroom ende studeert neerstich.

Al uwe dienaer ende vrient H.I.

De tafel van Multiplicatie.

De tafel van Multiplicatie.

2	2	4	5	5	25
	3	6		6	30
	4	8		7	35
	5	10		8	40
	6	12		9	45
3	7	14	6	36	
	8	16	6	7	42
	9	18		8	48
				9	54
		3	9	7	49
4	4	16	7	8	56
	5	20		9	63
	6	24			
	7	28	4	16	64
	8	32	5	20	72
9	9	36	6	24	81
			7	28	
			8	32	

Het Cyfer ghetal met het slecht ghetal.

I	ij	iii	iiij	v	vi	vij	viiij	ix	x
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
xi	xij	xiiij	xiiiij	xv	xvi	xvij	xiiij	xix	XX
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
xxi	xxij	xxiiij	xxiiiij	xxv	xxvi	xxvij	xxiiij	xxix	xxx
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
xxxix	xxxij	xxxiiij	xxxiiiij	xxxv	xxxvi	xxxvij	xxxviiij	xxxix	xl
31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
xli	xlij	xliij	xliiij	xlvi	xlvi	xlviij	xlviij	xlix	L
41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
li	lij	liij	liiij	lv	lvi	lvij	lviiij	lix	lx
51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
lxi	lxij	lxiiij	lxiiiij	lxv	lxvi	lxvij	lxviiij	lxix	Lxx
61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
lxxix	lxxij	lxxiiij	lxxiiiij	lxxv	lxxvi	lxxvij	lxxiiij	lxxix	lxxx
71	72	73	74	75	76	77	78	79	80
lxxxix	lxxxij	lxxxiiij	lxxxiiiij	lxxxv	lxxxvi	lxxxvij	lxxxiiij	lxxxix	Xc
81	82	83	84	85	86	87	88	89	90
xcix	xcij	xciiij	xciiiij	xcv	xcvi	xcvij	xciiij	xcix	ci
91	92	93	94	95	96	97	98	99	100
im	xxm								
1000.	20000.								

Additio en subtractio met de proeve.

123	456	789
—	—	—
123	456	789
123	456	789
123	456	789
—	—	—

369

1368

2367

246

912

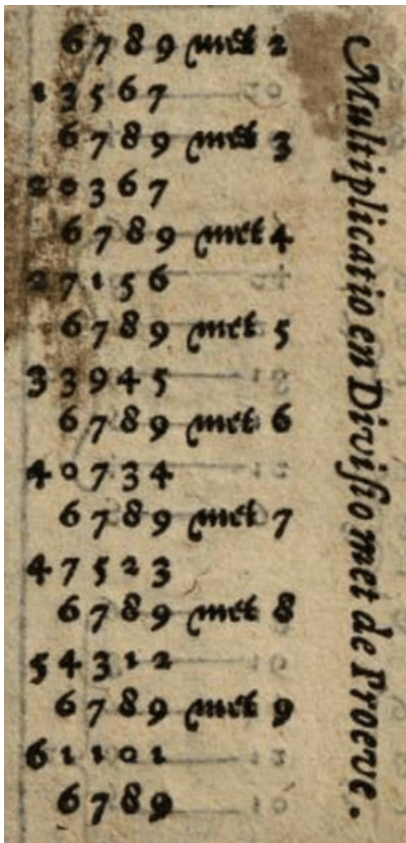
1578

—
123

—
456

—
789

Multiplicatio en Divisio met de Proeve.

**Eeniche notabile dinghen diemen den kinderen mach laten leeren
lesen, oft na schryven, oft van buyten leeren.**

Ecclesiastica 6.

Mijn Soone, van ioncx op ontfanht die Leeringhe, ende tot u gryse
Ouderdom sult ghy vvijsheydt vinden, als een die ploecht ende saeyt, gaet
tot haer en vervvacht van haer goede vruchten.

Remedie teghens de sonden.

Wilt ghy die sonden schouwen
Soo sult ghy dese puncten onthouden:
Denckt dat Godt hoort, siet, weet alle dinghen
Het goet loont hy, het quaet straft hy sonderlinghen,
Denckt dat u leven is cort, en onseker des doots termijn
Het oordeel Godts sal vreeselijck ende rechtveerdich zijn,
Denckt om die eeuwighe helsche pijn der Godloosen
Ende hoe die goeden tot die eeuwighe vreucht zijn vercoosen.
Schout quaet gheselschap, want dat doet dwalen
Gaet om metten goeden wildy eer behalen,
Schout oorsaecken der sonden cleyn ende groot
Hoort dickwils met devotie Godts woort,
Die Schriftuer leest, ende goede boecken
Ghy sult dickwils u sonden biechten en ondersoecken,
Ontfangt dickwils devotelijck het heylighe Sacrament
Peyst op Iesus leven en zijn bitter torment,
Bidt dickwils om die gratie ons Heeren
Soo sal hy alle sondighe ghebreken van u keeren.

Vermaninghe tot die Ionckheyt.

*De Ionckheyt is niet vvel besint
 Datse haer tijt onnuttelijck overbringht.
 Sy behooren te dencken op den oudeman
 Die qualijck yet leeren oft vvinnen can.
 Men behoort in zyn Ionckheyt te beiaghen.
 Datmen verteeren mach in zijn oude daghen.
 Daerom seg ick dat hy vvijs en vroet is
 Die zyn tijt ghebruyct te vvijl die goet is.
 Roept niet met den Ravens cras, cras.
 Denckt dat u leven is crancker dan glas.
 VWant die tyt heeft ende tyt verbeyt
 Die tyt comt dat hy hem beschreyt.*

*Men sal vveten dat wy niet costelijcker en hebben dan den tijt, daer vvy noch scherpe
 rekeninghe af sullen doen, vvaerom men den tijt vvel behoort in waer te nemen, ende
 die vvel over te brengen, vwant versuymen vvy onse costelijcke tijt, ten sal naderhandt
 gheen na claghen baten, als men dickwils hoort dat die menschen doen, ende segghen
 och tijt hoe onnuttelijck heb ick u overghebracht, had ick nu den tijt die ick plach te
 hebben, ick soudese beter besteden, ick soude so wel leeren. Ander roepen om een
 ure tijdts respijt alst op een sterven gaet. Daeromme beminde vrient neemt nu den
 tijdt vvel in vvaer, en schickt u die in deuchden over te brengen.*

Nota.

*Cleyne neeringhe onder een eyghen berdere dack
 Houde ick te wesen meerder en grooter ghemack,
 Dan onder vreemde luyden tafel zijn voeten ghesteken
 Ende costelijcke spijs ghegeten,
 Want versche vis ende nae maghen
 Die stincken ten derden daghe.*

*Daerom seytmen vvel oost vvest thuys best, ende eyghen haert is gout vvaert. Want
 vvaer dat een mensch loopt ende hoe hy zyn saecken aen leyt, hy sal ouer al die
 vvaert thuys vinden, by vreemde luyden. Daerom can een mensch niet beter doen,
 dan hem selden leech te houden, ende schicken eerlijck zijn broot te vvinnen, ist niet
 vet [...] magher, ende daer in hem te laten genoeghen.*

Vande neersticheyt.

*Ist datmen 'tYser ghebruyckt en besicht ghestadich
Het sal blincken lustich als silver claer.
Maer blijft het stil leggen, het verroest ouerdadich
En verdwijnt corts in hem selven voorwaer.
Soo mede die traecheyt bederft den mensch te gaer,
Maer die neersticheyt maect den mensch eerwaardich.*

Schoone vraghen met de antwoordt.

Wie zijn die liefste vrienden des Heeren?
Die hem van sonden tot deuchden keeren:
Wie is Godt zijn Hemelrijck schuldich?
Die ghene die hier zijn verduldich.
Wie zijn die hem selven meest verraden?
Die altoos sondighen op Godts ghenaden.
Wie zijnse die hier meest vrienden vinden?
Die swijghen en hen luttel onderwinden.
Wie is die zijn herte mach houden reyn?
Die zijn tonghe bewaert en is gern alleyn.
Wie zijnse die haer sonden meest mishaghen?
Die onrecht connen lijden sonder claghen.
Wie can onrechte versmaetheyt dooghen?
Die zijn sondenen Gods oordeel heeft voor ooghen.
Wie can lijden dat het wort vertreden?
Die denckt dat Godt niet verheugt sonder reden.
Wie comen ter hoochste hoocheydt?
Die begeert lijden ende verworpenheyt.

*Die Werelt spreeckt tot haer minnaren
Dese naevolgende nieuwe maren.*

*Besiet my wel en merct op my
Behaegh ick u wel soo segghet my,
Maer siet dat ghy my wel doorsiet
Al behaech ick u ghy kent my niet,
Want ick hebbe een schoone bedriegelijcken schijn
Maer ick steke vol van dootlijck fenyn.*

Vermaninghe tot die ionckheyt.

*Men sal perfect in zijn Ionckheyt leeren
 Wanter menich deur comt tot eeren,
 Hadde die menighe wel gheleert
 Sy vwaren ghegroeyt ende gheeert,
 Al spelende verloopt den tijt
 Hy is vyys die hem vvaer neemt subijt,
 Den verlooren tijt en can niet vveder keeren
 Hy is vvijs die hem vvcl can imployeren
 Men moet in zijn Ionckheyt leeren,
 Het ghene men in zijn ouderdom moet useren.*

Nota.

*Inde Werelt ben ick ghecomen naect en bloot
 Want ick bracht voor my cleyt noch groot,
 Heb ick niet als ick sal comen te sterven,
 Soo hebbense winst noch schade diet goet sullen erven.*

*O mensche staet op u hoede altoos
 Want die valsche Werelt is soo loos,
 Haer ghenoecht is vol onreynicheyt
 Haer raet is hovaerdy en giericheyt,
 Haer dienst is soet, haer loon is cranck
 Haer bloem is schoon, haer vruecht is stanck
 Haer sekerheyt is varradenis
 Haer Medecijn is vergiffenis,
 Want voor vreuchde gheefise rouwe
 Schande voor eer, loosheyt voor trouwe,
 Voor rijckdom gheeft zy armoede groot
 Voor 'teeuwighe leven, den eeuwighen doot,
 Want corte vreuchde en lang leet,
 Dat is der Werelt liefden cleet.*

*Wt dese voorgaende veerkens machmen verstaen die valscheydt ende die bitterheydt
 vande Werelt, die vvclcke een schijn heeft van glorie, eer of ghemack, maer in't lest
 soo loontse haer dienaers seer bitterlijck: Daerom machmen niet beter doen dan
 Wereltsche ydelheyt te schouwen.*

*Inde VVerelt is anders niet
 Dan alle valscheyt en verdriet
 Loosheyt, bedroch, varradery
 Ick seg u die vvaerheyt ghelooves my.*

'Tis al niet dat Godt niet en is.

Het sal vergaen ghemeynlijck al
 Dat yet was oft immer wesen sal.
 Ten baet jonckheyt, rijckfom noch schoonheyt,
 Hoe meerder liefde hoe grooter leyt
 Wijsheyt noch abelheyt der sinnen
 Sy en moghen soo subtyl niet beginnen
 Het mach een wijl tijts blijven staen
 Maer zy moeten int eynde al vergaen
 Hoe vrolijck, frisch, hoe suyverlijck
 Het vergaet certeyn al desghelijck
 Aldus vergaet al ghemeyn
 Out, jonck, groot, edel ende cleyn
 Sonder alleen die wille ons Heeren
 Daer sal ick hert en sinne toe keeren
 Dat niet en is dan Heer die Heer
 Ick en can daer toe ghesegghen niet meer
 Dan een cort jolijt in desen tijt wtvercoren
 Is sekerlijck voor 'tHemelrijck veel verloren.

*Hier wt machmen verstaen dat die menschen dwalen die rust soecken inde creatueren,
 vvant 'tmschenden hart is so edel ende driecantich geschapen, datter niet en is in
 Hemel of op Aerde dat 'tmschenden hart versaden mach dan Godt alleen, vvat die
 menschen buyten hem soecken is al niet dan verdriet.*

Vermaninghe om die werelt te verlaten.

*O ionghe herten van domme sinnen,
 Hoe moechdy dus seer die Werelt beminnen
 Aenmerckt wel u leste henen varen
 Die doot en sal u toch niet sparen
 Al zijt ghy schoon, edel ende rijcke
 V lichaem is aerde niet anders dan slijcke
 Wat wilt ghy veel den menschen behaghen,
 Die wormen sullen u vleesch afknaghen:
 Dus wilt u vande werelt scheyden,
 Soo suldy Gods oordeel met blyschap verbeyden.*

*Waren die menschen vvijs zy souden soecken in dese tijdt der gratien, die vvereltsche
 ydelheydt te verlaten ende Godt den Heer aen te hanghen, vvant*

het is beter hier op der aerden een vveynich tijts verschouen te vvesen met den almen Lazarus ende alle Gods vrienden, dan hier naemaels met den rijcke man ende alle vvereltsche menschen inden Hel te bennen. Wee u seyt onsen Heer die nu lacht vvant ghy sult noch schreyen. Men leest dat onsen Heer tot verscheyden reysen ghegheschreyt heeft, maer niet ghelacht, vvant alle zijn leven ende leeringhe heeft niet dan lijden ende strijden gheweest, daerom seyt hy die my volgen vvil, die versake hem selvven ende neme zijn cruys op hem ende volghe my na.

Leeringhe om inden Hemel te comen.

*Godt minnen en hem ontsien,
Sonden schouwen en die oock vlien,
Gaerne gheven en de noode wreken,
En vanden vyanden veel goets te spreken.
Die dit dede Godt soude hem gheven
D'eeuwighe blijschap na dit corte leven.*

Alsoo leest men dat Christus zijnen Hemelschen Vader ghebeden heeft voor de gheen die hem cruysten, ende sinte Steven voor de gheen die hem steenichen.

Ons ghevende een exempelen nae die leerininghen Christi, dat vvy sullen ghebenedijende gheen die ons vermaledijen, ende bidden voor de geen die ons vervolghen, ende goet doen die gheen die ons quaet ghedaen hebben. Dit doende sullen wy vierige coolen van liefde vergaren op't hooft vande gheen die ons zijn vervolgende, ende sullen haer alsoo oorsake gheven om ons vvederom te beminnen, en vrede en vrientschap met malcanderen te houden 'twelck Godt den Heer sonderlinge aengenaem sal vvesen, ende salt vergelden hier tytelijsk ende naemaels eeuwelijck.

VVaer verdriet af comt.

*Groote hovaerdye en hooghe moet
Veel te spreken en onbehoet
Veel te wreken ende niet te verdragen
Veel te verlaten op rijcke maghen.
Niet te hebben en veel te verteeren
Op levende luyden goet te ghenereen.
Op vreemde dinghen veel te bedrijven,
Veel te doen by rade van wijven.
Luttel goets en veel kinderen
Brenghen menich man in groot hinderen.*

Denct altijt hierom.

Dijn doot en Christi lyden

*Des Werelt bedrog aen allen zijden
Des Hemels vreucht der Hellen pijn
Laet altijd in u ghedachten zijn.*

*Denkt op den dach die niemant voorby en mach,
Denckt op het oordeel, daer niemant sal hebben voordeel
Denckt hoe het vvesen mach aldaer
Daer eenen dach deurt duysent Iaer
By dat het vvesen mach,
Daer duysent Iaer is eenen dach.*

*Trou is een vreemt gast
Die trou vint die houtse vast
Als u ontrou van menschen gheschiet
Soo en stoort oft en belchs u niet.
Maer peyst dat ghy loon nae wercken moet ontfaen
Dat ghy Godt dick ontrou hebt ghedaen.
Wilt hy dat deur zijn Creatueren wreken,
Dies sult ghy hem groote danckbaerheyt spreken,
En prijsen dat u beter is hier vande menschen zijn ghequelt,
Dan inde Helle oft in't Vagevier lange zyn ghestelt.*

Men seyt ghemeenlijck voor een ghemeyn spreekvvoort, vveest trou, maer en betrouwt niemandt, vvanter groote valscheyt en bedriegery onder die menschen gheschiet, vvaer mede zy dickvils meer haer selven dan een ander bedrieghen. Want den trouvven ontbrack noyt broot, als die ontrouwe quam in groote noot. Daerom ist beter ongelijc geleden, dan yemant ongelijc achter te doen, Want die heus is van mont en trou van handt, die mach vvandelen in alle landt.

Nota.

*In Godt laet zijn u ghedachten,
VVoorden en wercken, met al u crachten.
In Godt laet zijn u ieucht en out,
In hem u rijckdom en begeerte menichfout,
V gheneucht en vreucht en u glorie.
V toeverlaet, troost en victorie.
In Godt laet zijn u begin en volbrengnen al,
Soo suldy ontgaen quaet ongheval.*

*Leert alle deuchden in deuchden vertrecken
Leert alle ondeucht met deuchden decken,
Leert alle v leden tot deuchden reken.
Leert alle menschen tot deuchden verwercken,
Leert verdraghen dat ander menschen met u gecken
Ghy sultet noch naemaels al in spel vertrecken
Want soo vvie alle deucht in deuchden vertreckt.*

*En alle ondeucht met deuchden deckt.
 Gheschiet hem deucht dat is vvel recht,
 Want hy is der deuchden dienstknecht.
 Hy is vviyt en vvel gheleert
 Die alle dinck ten besten keert.*

Wie in zijn jeucht hem schickt tot deucht
 En arbeyt doet by tijden
 Met menighe vreucht wort hy verheucht
 Die outheyt sal hem verblijden
 Maer daer het gaet die deur quaet raet
 Onnut haer tijt verslijten
 Sy comen te laet en krijghen schaet
 Ten baet hier nae gheen cryten.

Een vroom man zijn leven.

*Ghelijck een Aenbeelt niet en schreumt die hamers groot
 Vast zyn de van sonderinghe wel ghestelt
 Wat slaghen hy ontfangt hy acht gheen aenstoot
 Alsoo moet wesen een vroom man, in alle ghewelt
 Datmen hem mach aen doen, niet achtende die Doot
 Hy blijft altijd deuchdelijck in last en noot
 Wat hem is aenstaende deur smenschen quaellinghe
 Hy comt ter eeren deur zijn bequaeme opstellinghe.
 Een ghestabelt Man sal niet beswijcken.
 Zyn vromicheyt en deucht sal hy al tijt doen blijcken.*

Ydelheyt der ydelheyden, en al ist ydelheyt.

*Als ick deursie die Werelt vlijt
 Soo en vind ick niet in desen tijt
 Dat my mach hertelijck verblyden
 'Tis hier al niet dan druck en lijden
 Want sie ick op of sie ick neder
 Alle dinck vergaet daer en keert niet vveder
 Ten baet ghemeten noch ghepast
 Al salt vergaen dat nu staet vast
 Hoe seer dattet oock met minnen vvort beseten
 Het gaet al te niet en vvert vergheten
 Het vergaet oock al dat op aerden leeft.
 Het vergaet oock al dat vruchten gheeft*

*Dat my ghenuecht vat hier te vooren
 Heb ick met droefheyt al verloren
 Och daer mijn sinnen haer in verblyden
 Daer heb ick al inwendich lyden
 Daerom zijt seker en ghewis
 Het vergaet al dat ter Werelt ghenoechlijck is
 Al die opter aerden nu leven
 En connen u dat niet ontgheven.*

Een godt vruchtich leven.

*Een Godtvruchtich mensch eer hy sal slapen gaen
 Of dat hy smorghens op sal staen
 Soo sal hy voor al ghedachtich wesen
 Dat die Heer van zijn weldaden moet zijn ghepresen
 Dan sal hy overdencken hoe hy dien dach
 Alderbest in deuchden overbrenghe mach,
 Nae zijn roepe in deuchden en eeren
 En sal niemant te cort doen, 'tzyn knechten oft heeren
 Hy sal neerstich schicken zijn cost te winnen,
 En kennen altijt zijn ghebreken van binnen.
 Ende die uytroeyen na recht en reden
 So sal hy comen tot rust en vreden.
 Die redelijckheyt sal hy volghen, quade lust verdreyven
 En stellen die eerbaerheyt boven 'tprofyt van schyven.
 Die leerlinghe Christi sal hy achter volghen.
 En zyn ondersaten van als besorghen.
 Den armen sal hy ontfermen, een yeghelijck bystaen,
 En sal nimmermeer teghens zijn Overheyt opstaen,
 Den quaden straffen, oock stichten en leeren
 En sal die goeden houden in eeren
 Daer twist is sal hy vrede maecken.
 Den deuchden beminnen, de sonden laken.
 Dus sal hy schicken te leven sonder blaem
 Soo sal hy achterlaten een goede naem ende faem,
 Het sal hem wel gaen in dese tijt
 En sal naemaels eeuwich zyn ghebenedyt.*

Nota.

O menschen leert sterven,
 Soo moecht ghy't Hemelrijck verwerven.
 En laet een yeghelijck met 'tzijn begaen,
 Soo mach u herte in vrede staen
 Wilt ghy met Godt eeuwelijck leven

Soo moet ghy u selven overgheven.
 En verwinnen u in alle dinghen
 Soo moechdy vrede hebben van binnen
 Met lijden ende met swijghen
 Soo sult ghy vrede vercrijghen
 Het is een seer wijs man
 Die veel lijden en swijghen can
 Het is oock die wech des cruys
 Lijden, pijn, druck en confys
 Wilt ghy u in alle dinghen verwinnen
 Soo moet ghy aen sterven beginnen
 Condy wel leeren sterven
 Soo suldy menich onvrede derven
 Soo wie can wesen sonder bewint
 En wesen simpel als een kint
 En sien alle dinghe met goey ooghen aen
 Die sal die beste loon ontfaen
 Wy en moghen niet comen tot Gode
 Sonder verdraghen, al verdraghen wy noode:
 Godt heeft ons een exempel ghegheven,
 Verdraghen en lijden was al zijn leven.

Vertrouwinghe in lijden.

*Lijden is dat beste goet
 Dat Godt zijne kinderen doet.
 Lijden is die vvech des Heeren
 Salich zijnse diet vvel hanteren.
 Lijden leert ons ghevoelen die bitterheden
 Die Iesus om onsent vvillen heeft gheleden.
 Lijden maectt ons Christo ghelijck
 Die voor ons gheleden heeft vriendelijck
 Lijden vereenicht ons met Gode
 Die by ons is altijd in noode.
 Lijden is meer van Godt ontfaen
 Dan groote vvercken en deuchden ghedaen.
 Lijden leert ons veel saken ontvlieden
 Daer sonden door mochten gheschieden.
 Lijden suyvert der Zielen vvonden*

*En gheneest dat herte van alle sonden.
 Lijden is een goede Medecijn
 Om te verdrijven die helsche pijn.
 Lijden is vanden vyanden seer ontsien
 Die altoos vanden Cruyce vlien.
 Lijden is der Zielen troost
 Want hy vvt lyden vvorde verlost.
 Lijden verhaelt den verlooren tijt,
 Zijt blijde vvanneer ghy in lijden zijt.
 En denckt om des lydens loon,
 Wildy verdienen des lydens Croon.*

*Drie dinghen weet ick voorwaer,
 Die dick mijn herte maecken swaer,
 Dat eerste beswaert my mijnen moet,
 Dat is dat ick immer sterven moet:
 Dat ander beswaert mijn herte noch meer,
 Want ick en weet den tijt wanneer:
 Dat derde beswaert my boven al,
 Want ick niet en weet waer ick varen sal.*

Dese goede leeringhe behoorde een goet Christen mensch altijd voor ooghen te hebben, ende hem altijd bereyt te maecken teghen die lange reys, en alsoo leven of elcken dach die laeste vvaer, vvant sterven is ons erven, maer den dach vvanneer is onbekendt, ende noch meer is, soo hangter aen onse eeuwighe salicheydt.

Daerom so vermanent ons onsen Heer dat vvy altijd bereydt sullen vvesen, vvant vvy en hebben gheen en morghen. Salich is die knecht die den Heer vint vvakende in deuchden.

*Huyden leven en morghen doot
 Hierom te peysen is wijsheyt groot
 Teghens die doot is gheen schilt
 Een yeghelijck leeft als hy sterven wilt.*

*Wanneer aerde in aerde sal vworden gheset
 En aerde met aerde sal vworden bedeckt
 En aerde vvt aerde sal vworden verweckt.
 En aerde op aerde sal staen,
 Dan haer oordeel sal ontfaen
 Heeft aerde op aerde dan gheen deucht ghedaen
 Och vvat loon sal aerde van Godt ontfaen.
 Elck schouwe die sonden en peyse op Godts oordeel*

*Want daer niemant sal hebben voordeel.
 Eens te sterven is groot verdriet,
 Maer teghen dat eeuwich sterven ist min dan niet.
 Te scheyden van hier is groote pijn
 Maer ongelijck groeter verdoemt te zijn.
 Het Goddelijck ghesicht ons Scheppers verheven,
 Gheeft dubbelde vreucht int eeuwich leven,
 Men moet hier lyden met patientie,
 En dienen Godt met obientie.
 Gheen leucht, gheen vreucht, gheen exellentie
 En isser voor een gheruste consciencie.
 Och die aldus dese dinghen overdachte
 En zijn tijt in deuchden ouerbrachte.
 In zijn doot soude hy niet beven.
 Want Godt soude hem 'teewighe leven gheven.
 Sonder twijfel leven vvy met voorsichticheyt
 Godt sal ons gheven d'ewighe salicheyt,
 'Twelck ons gunne die Heylighe Drievoudicheyt.*

Van versuymenis ende slapericheyt.

*Soo wie slaept als hy leeren sal
 Ten is gheen wonder dat hy niet en can.
 Soo wie slaept als hy saeyen sal.
 Die heeft gheen vrucht als hy maeyen sal.
 Soo wie slaept alst in zijn bouw is
 Dese mensch ghenaeect berou wis.
 Die slaept als hy bidden sal
 Behoort te vasten als men eten sal.
 Die slaept als hy hem gheneren sal
 Die mist dickwils als hy teeren sal.*

Men leest inden Evangelio als de menschen sliepen, soo is die vyandt ghecomen ende heeft zyn oncruyt ghesaeyt onder de tarwe, vvaer by verstaen vvort. dat van onachtsaemheyt ende versuymentheydt comt alle quaet, als die menschen niet vvacker en zijn om 'tquaet tegen te staen, ende om 'tgoet te doen. Men mach vvel natuerlijck slapen, ontrent seven uren om die sinnen te ververschen, maer men sal dencken dat men te veel slapens zijn costelijcke tijt verliest, daerom vermaent ons onsen Heer inden Evangelio dat wy vvercken ende bidden

sullen, ende Cato leert ons, datmen meer vvercken dan slapen sal, vwant van veel slapens over dach veel ghebreken groeyen inden mensch. Die dan vvil wesen cloeck, rijck, salich ende ghesont, die stae smorgens vroech op inden morghen stont. Wy sullen dencken dat wy ghenoech sullen slapen als vvy inde aerde ligghen, vwant te vvijl dat een mensch slaecht so is hy ghelijck een doot mensch.

Leeringhen om rijck ende salich te vvorden.

*Smorghens sult ghy vroech op staen
Om Godt te bidden dan en wercken gaen.
Sober levende ende niemant belasten,
Om Godts willen ghevende arme gasten.
V kinderen onderwijst met goede leerlinghe,
Nae v winninghe stelt u teeringhe.
Onderhout Gods geboden, so ghy best meucht,
En oeffent u selven in alle deucht.
En u eue mensch laet met u leven,
Godt sal u rijckdom in den Hemel gheven.*

Onse lieve Heer die leert ons inden Evangelio, dat wy eerst sullen soecken het rijcke Godts ende zijn gherechticheyt, ende tander sal ons toegeworpen vvorden, vwant te vergeefs seyt de Propheet David, staense vroech op die het broot des droefheysts eten, als Godt zijne segheninghe niet verleenen en vvil. Daerom sullen vvy eerst soecken rijck te vvorden in deuchden, ende Godt om gratie biddende, ende daer by ons best doende, soo sal ons Godt ghebenedijen in cost en cleeren, en sal ons naderhandt zijn Hemelrijck gheven, vwant vvat soudet een mensche baten dat hy alle die Werelt mochte winnen, en dat hy zijn Ziel daer nae verloor, vvat heeft een mensch te stellen in mangelingh van zijn Ziel.

Men sal aelmoes doen.

*Dient Godt van dat hy u gheeft
Te vvijle dattet u is en ghy leeft.
VVant sekerlijck nae u doot,
En hebt ghy daer aen cleyn noch groot.
Den ghenen die ghijt laten sult,
Het is huys, erve ofte ghelt,
Sy sullen daer blydelijck af leven,
Ende luttel om dijn ziele gheven.*

Vanden tijt vvel over te brenghen.

*Aensiet den tijdt dien ghy hebt gheleden,
 Den tijt voortaen vvilt het besteden.
 Al ist u swaer ghy moet u lijden,
 Wildy naemaels met Godt verblijden,
 Sonden sterven, ende ghenoechen derven.
 En eyghen vvil begheven,
 Dat gaet boven Martelaers leven.
 Dient Godt vier uren alle daghen,
 Drie uren neemt voetsel nae u behaghen.
 Slaept seven uren, oft kunt ghy min,
 Acht uren sorcht om u ghewin:
 Twee uren verblijt den sin.
 Wilt aldus den tijt spaerlijck kiezen
 Soo sult ghy tijt noch ziel verliesen*

Raetsel.

*Daer is een Monster leelijck en vvreet,
 Het is ghecomen deur Adams beet.
 Ten heeft suster noch broeder,
 Die sonde vvas eertijts zijn moeder.
 Het is int Paradijs ghebaert,
 Menschen en dieren zijnder af vvervaert:
 Want het vernielt Princen en Heeren,
 Nochtans houdent die goeden in eeren,
 Om Christus vvillen diet heeft vervvonnen,
 En deur zijn Passie heeft verslonnen.
 Nochtans salt op die aerde regneren
 Tot dat comt dat oordeel des Heeren.
 Salich is hy diet soo past,
 Dat hy van dat monster niet en vvort verrast.
 Het vvelck alleen mach schenden,
 Die in boosheyd haer leven enden.
 Dees salt overleveren zijn ghesel,
 Die duysentmael snoder is in de Hel.
 Het is beest noch mensch, vlees noch vis,
 Raet vvie dese vreeselijcke Monster is.*

Nota.

*Vindy dese puncten in u,
 Soo merckt die gratie Godts in u.
 Hoordy geern die vvoorden ons Heeren
 En hebby berou van sonden ende afkeeren.
 En vindy u tot goet doen bereyt,
 En dat ghy u duldich lydt nae 'tbescheyt.
 En bidt ghy om die gratie ons Heeren,
 Hy sal zijn ghenade vvel tot u keeren.
 Gherechticheyt ende ontfarmherticheyt, vveten ende milde
 Die dese vier puncten vvel hilde.
 Hy soude 'tHemelrijck ghewinnen,
 En al die Werelt soude hem beminnen.
 Lyden ende medelyden, gheven ende vergeven,
 Dat vvas Iesus Christus leven.
 Die des vwillen pleghen
 Die mochten van binnen in vreuchden leven.*

Nota.

*In alle Landen onbekent
 En van die Werelt onbemint
 Onghetroost in alle pijnen,
 Alsoo wil Godt hebben den zijnen
 Sijn woorden sullen wesen goet,
 Sijn wercken noch beter die hy doet.
 Zijn begheerten sullen zijn alderbest,
 Soo wort die deucht in hem ghevest.*

Hoemen hem hebben sal in lyden.

*Wie hem in lijden can verblijden,
 Die is vrolijk tot allen tyden.
 Maer wie hem stoot aen een stroo,
 Die is selden vvroo,
 GHy sult u lyden niemant dan Godt clegen
 Dan diet wt liefde met u begeeren te draghen,
 Die menighe claecht zijn lyden voort
 DEN ghenen diet seer geerne hoort
 En hem waer leet dattet anders ware
 Dus maect hy hem selven te mare
 En wort dies veel min gheacht
 Ick segghe 'tis een mannelijcke cracht
 Dat een mensch wel can draghen
 Zijn lijden verborghen ende niemant claghen.*

*En toonen van buyten alsulcke ghebare,
 Recht oft in hem gheen lyden en ware.
 Weelden maectt een plumpe sin,
 Maer lijden brengt dicwils wijsheyt in.
 Hoe can hy onderscheyden goet of quaet,
 Die alle dinc nae zijn wille gaet.
 Maer die van beyden heeft beproeft,
 Die mach weten wat hy van elcx behoeft.*

Van swijghen en spreken.

*Die vviste hoe vvel dat vvelspreken staet,
 Een mensche soude hem schamen sprake hy quaet
 Ick vvilde dat al haer tonghen vvaren ghespleten,
 Die quaet seggen eer zy quaet vveten:
 Die quaet seyt eer hy quaet siet,
 Al sweech hy stil hy misdede niet.
 Die menighen op den anderen spreeckt
 Merckt hy vvat hem selven ghebreeckt,
 Hy soude swijghen en spreken niet,
 Maer dencken vvat hem waer gheschiet.
 Wel macht vvarden dat niet en zy,
 Hy sie wel toe het ongheval is nae by
 Maer die verheet is alsoo zijn maghe,
 Dat hy altijt vvil segghen als dat hy vveet.
 Ick rade hem dat hy alle daghe,
 Een cruydeken eet dat swijghen heet.
 Die wel can swijghen en hooren,
 Tot veel ruste is hy gheboren
 Die vvel can hooren en swijghen,
 Menighen tooren can hy verdrijven.
 Hoort, swijght, ende verdraecht,
 Soo vveet niemant vvat ghy jaecht.*

Van svvijghen.

*Tis groote schande en oneerbaerheyt
 Datmen van yemanden quaet seyt.
 O swygen du biste een oorde fijn,
 Swijghen doet my dickwils vrolijck zijn.
 Swyghen is een seer edele deucht,
 Swycht als ghy swyghen meucht.
 O die can swijghen en verbeyden den tijt,
 Als hy dan spreeckt, so wert hy verblijt.*

*Daerom ist beter ghesweghen
 Dan van spreken hinder ghecreghen.
 Wat mach u letten eens anders woort,
 Dat u niet en quest dan dat hyt hoort,
 En maecken uwer hert en pijn,
 Van woorden dat niet dan woorden en zijn.
 Swyght laetse ouer gaan,
 Zoo mach u herte in vreuchden staen.
 Swijcht en lijt, merckt en mijt,
 Alle dinck heeft zijnen tyt.
 Die altijd minnen hem selven laten en lijden.
 Want die bemint, laet ende lijdt,
 Die wort hier ende inder eeuwicheyt verblijt.*

Nota.

Alst al gheraept ende gheschraept is,
 Alst al verworven ende besorcht is,
 Alst al beputter ende bepaelt is.
 Alst al ghesonghen ende ghespronghen is,
 Alst al ghevrouweert en gheboeleert is,
 Alst al ghedroncken ende gheschoncken is.
 Alst al ghetapt ende ghesnapt is.
 Alst al ghedwaest ende gheraest is.
 Alst al gheloopen en ghedraeft is.
 Alst al ghelorst en ghemorst is.
 Alst al ghesammelt ende gherammelt is.
 Onrechtveerdich goet vercreghen is.
 De dierbare tijt verloren is.
 De edele ziele daerom in last is.
 En van Godt eeuwelijck verscheyden is.
 Och denckt wat lijden dat dat is.

*Hier machmen aenmercken hoe dat die menschen haer selven int eynde bedrogen
 sullen vinden, die hier de vvelusticheyt des vleyt volghen, ghelijck als die vijf dwase
 Maechden, teghen de welcke onsen Heer seyde Ic en ken u niet, gaet van my werckens
 der boosheden want wy connen geen twee Hemelen hebben, hier ende hier naemaels,
 want die hier vwillen altijd lachen sullen naemaels eeu-*

wich schreyen, vwant het rijc der Hemelen lijdt geweld, ende de geweldigen crygen dat. Daerom noteert dat hier nae volcht.

*De Werelt, de vyant en dat vleesch
Als dese drie hebben haer eesch.
Soo blijft die edele Ziele verlooren,
Die Godt soo vriendelijck heeft vercooren.*

Vande tonghe.

*Och wat comter al quaet van een cleyn lidtmaet,
Kijven, vechten en smijten,
Steden en huysraet, metter daet,
Sietmen al verslijten.
Het maeckt krackeel, over al seer veel,
Soomen mach aenschouwen:
Onder eel ende oneel maecktet ghescheel,
Om't hebben en 'thouwen.*

Godt heeft den mensch twee ooren verleent, die staen altijt open, ende maer een tonghe en die met twee slooten, dat is met die tanden ende lippen besloten, om dat wy bereyt souden vvesen int hooren, maer traech int spreken, vvanter menich mensch deur qualijck spreken in last ghecomen is. Daerom seyt Cato:

*Ick houde dat te wesen een deuchdelijck Man,
Die op zijn tijt swijghen en spreken can.
Ghy sult schouwen die veel vraghen,
Wantse ghemeenlick veel overdragen.*

*Die quaet spreeckt van zijn ghebuere,
Valt hem daer nae quaet avonture.
Dat hy snevelt ofte valt,
Soo heeft hy hem selven te nae ghekalt.*

Onsen Heer claecht over de mensch.

*Ick ben schoon, men mint my niet.
Ick ben edel, men dient my niet.
Ick ben rijck, men bidt my niet.
Ick ben een Leeraer, men vraecht my niet.
Ick ben eeuwich, men soeckt my niet.
Ick ben de rechte wech, men wandelt my niet.
Ick ben de waerhey, men ghelooft my niet.
Ick ben dat leven, men begeert my niet.
Ick ben rechtveerdich, men ontsiet my niet.
Ick ben barmhertich, men betrouwt my niet.
Al wordy dan verdoemt, en wijtes my niet.*

Nota.

*Hy is wijs die Godt mint,
 Hy is wijs die hem selven kent.
 Hy is wijs die hem vvacht van sonden,
 Hy is wijs die quaet en goet can gronden.
 Hy is wijs die den doot ontsiet,
 Hy is wijs die quaet gheselschap vliet.
 Hy is sot die hem te veel onderwint,
 Hy is sot die hem te vast verbint,
 Hy is sot die met 'tzijne niet en gheneucht,
 Hy is sot die hem met den Sotten vuecht.*

Van leenen.

*Als mijnen vrient om leenen bidt,
 Soo vveet ick vvel te vooren dit:
 Leen ick hem niet soo heb ick toren,
 Leen ick hem soo heb ick verloren.
 Beyde mijn ghelt en mijnen vrient,
 Nochtans heb ick dat niet verdient.
 Dus heb ick liever den eersten toren,
 Dan beyde mijn gelt en vrient verloren.*

Nota.

*Eens hadde ick ghelt ende oock een vrient,
 Ende bewaerdese beyde ghestadelijck.
 Ick leende mijn ghelt al tot mijn vrient,
 In zijnen noot ghenadelijck.
 Ick spaerde myn ghelt ende oock myn vrient,
 Soo langhe als ick wel conde:
 Ick eyschte myn ghelt al van myn vrient,
 Maer ghelt noch vrient ick vonde,
 Dus wie zijn ghelt van zijn vrienden can sparen,
 Die mach beyde zijn ghelt en vrient bewaren.*

Veel beter doetmen datmen quade betaelders een vveynich gheeft dan veel leent: vvant men leent dickwils zijn vrient, ende men maent zijn vyant. Ende daerom soudemen dickwils vvel goede leenders vinden, vvaert datmen vant goede betaelders. Niet te min die een ander yet leent oft goet doet, die sal dencken ist dattet de menschen qualijck loonen en ondancckbaer zijn, dattet God den Heer overvloedich loonen ende verghelden sal, dat ondancckbare menschen niet en verghelden. Sy behooren ghelijck te vvesen die vruchtbaere Ackers, die het saet dat in haer ghesaeyt vvort met groote vruchtbaerheydt vvederom gheuen.

Nota bene.

*Die veel ontleent crijcht schade oft schande
Die veel wech leent maect veel vyanden.*

Van Godt boven al te beminnen.

*Boven alle die daer leven,
VVil ick Godt mijn herteken gheuen.
vvant min ick een mensch hy sterft my af.
Maer min ick Godt hy sterft my niet af.
Minne ick een mensch hy scheyt van my
Maer minne ick Godt hy blijft by my
Minne ick een mensch dat ben ick seker.
Maer mint hy my dat ben ick onseker,
Min ick Godt dat ben ick onseker,
Dat hy my mint dat ben ick seker.
Min ick een mensch, ic sie aen hem dat my mishaecht
Min ick Godt, in hem is niet dat my mishaecht
Min ick een mensch, hy vvort versaet van my en ick van hem,
Min ick Godt, hy vvort niet verlaten van my noch ick van hem.
Daerom is hy vvaerlijck seer verblint
Die een sterffelijck mensch voor den Heer bemint.*

Nota.

*Wie boven al zijn Godt bemint,
 Die is die Godt in alle dinck vint.
 Ende wie yet mint meer dan Godt,
 Verliestet al en breket ghebodt.
 Soo wie dan wijselijck wil winnen,
 Sal Godt boven al beminnen,
 En dienen alleene nacht en dach,
 Want niemant twee Heeren te pas dienen mach.
 Die dese werelt verkiest,
 Soo dat hy Godt verliest.
 Alst gaet op een scheyden,
 Soo verliest hyse alle beyde.*

Nota.

*Het smenschen hert is een hol,
 Dat nimmermeer wort van goede vol.
 Dan alst sterft ende vaert van hier,
 Dan is vervult dat herte gier.
 Dat goet soect zijn vrienden ende maghen,
 Die 'tsmenschen doot niet en beclaghen.
 Daerom macht wel wesen een arm catijf,
 Die om ghelt ende goet gheeft zijn lijf.
 Om te vercryghen dat aertsche goet,
 Dat hier ter Werelt blyven moet,
 Alle droefheyt neemt een endt,
 Sonder der hellen pijn allendt,
 Ende alle blyschap heeft een verganck,
 Behalven den soeten Enghelen sanck.
 Hierom wilt gheven,
 Dat ghy hier nae moecht eeuwich leven.*

In dese leeringhen machmen mercken dat goet en stopt gheen ghiericheydt, vvant hoe dat gierighe menschen meer hebben, hoe datse meer hebben vvillen, Sinte Paulus die leert ons, dat vvy cost en cleeren hebbende, sullen ons laten ghenoeghen, vvant die rijck vvillen vvorden vallen in tentalien en stricken des duyvels. Ende men sal vveten dat rijckdom sonder groote arbeydt swaricheyt niet vvort ghesocht ende ghevonden, ende met angst en sorch bewaert, ende met droefheyt verlooren. Daerom isser niemant rijcker dan die hem alderbest laet ghenoeghen ende minst van doen heeft, en die hem met armoede alderbest can behelpen.

Nota bene.

*O edele ziel ghy zijt schoon inden lichaem gheschapen,
Hoe langhe wilt ghy dus in sonden slapen.
Waeckt toch en betert u leven,
Bidt Godt dat hy u sonden wil vergheven,
Want teghens die doot en is gheen raet,
Dan goet te doen ende latent quaet.*

Nota.

*Prelaten sonder Godt te ontsien,
Priesters die de heylige Kercke vlien.
Landtsheeren vvreet en onghenadich
Schoone Vrouvven ongestadich.
Een Baliou die lieghen leert,
Een Rechter die de VVet verkeert.
Ridderen die heur landt vercoopen,
Ionghe VVyven die te metten lopen.
Monnicken die achter lande ryden
Nonnen die minnen by tyden.
Ionghe Clercken die tijtelijck minnen
Arme mannen die vvel vvijn kinnen
Dits een dousyne vvildijt lyen
Diemen selden siet bedyen.*

Nota bene.

*Sint dat (da nobis) had audientie
Ende (volo) gaf die Sententie
Ende (placebo) vvas Advocaet
Soo vvast al quaet sack en saet.*

Vvat gaepstu op dese Letteren die hier onder staen,
 Cont ghy die niet lesen segt huyle plaen,
 Soo vvilt noch een vvijl tijts schoole gaen.

V	T	S	P	S	T	V
T	S	P	E	P	S	T
S	P	E	A	E	P	S
P	E	A	G	A	E	P
E	A	G	T	G	A	E
A	G	T	A	T	G	A
G	T	A	VV	A	T	G
A	G	T	A	T	G	A
E	A	G	T	G	A	E
P	E	A	G	A	E	P
S	P	E	A	E	P	S
T	S	P	E	P	S	T
V	T	S	P	S	T	V

*Het mach wel een gapert wesen
 Die dit siet en niet can lesen*

FINIS